

Хроніка легендарнага Прарыву

Так сталася ў сёлетнім красавіку, што Рэспубліканскі суботнік спалучаны ў часовай прасторы з заўтрашнім Міжнародным днём помнікаў і гістарычных мясцін. У гэтым нумары, у рубрыцы “Званы памяці”, мы публікуем артыкул аб гісторыі нараджэння знакамітага мемарыяла “Прарыву” ва Ушачах, які ўнесены ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Як распавяла “К” галоўны спецыяліст аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Ушачкага райвыканкама Ірына Бельская, падчас суботніка жыхары раёна і гарадскога пасёлка заняты добраўпарадкаваннем тэрыторый і прывяззеннем у парадак воінскіх пахаванняў. Работы праходзяць і на мемарыяльным комплексе “Прарыву”. На месцы мемарыяльнага ўшанавання партызанскай славы працуюць прадстаўнікі прадпрыемстваў і арганізацый, а таксама — райвыканкамаўскія работнікі на чале з кіраўніком Ушаччыны Уладзімірам Аўдошкам. Праводзіцца, у прыватнасці, чыстка пліткі, пафарбоўка свежай фарбай ваеннай тэхнікі, што з’явілася ля абноўленага комплексу ў 2016 годзе.

Працяг тэмы —
на старонках 14 — 15.

Рэпарцёрскі
марафон

**ЧОРНА-БЕЛАЯ
ЭПАПЕЯ КРЭЎСКАГА
ЗАМКА**

Літаральна апошнімі днямі завяршыўся чарговы этап рэстаўрацыйных прац у знакамітым замку. І каб распавесці чытачам аб тым, што там адбывалася і адбываецца, журналіст “К” наведаўся ў Крэва.

ст. 5

Форум

**КЛАСІКІ ЯК КЛАСІКІ,
А МОЛАДЗЬ
УКЛЮЧЫЛА КРЭАТЫЎ...**

Фестываль скульптуры
Беларускага саюза
мастакоў падвёў вынікі.

ст. 7

Суботнія сустрэчы

**ЧАЛАВЕК,
ЯКІ ЛЮБІЦЬ**

Як убачыце дзе яскравыя фота з народнага вясковага свята, дык хутчэй за ўсё аўтарам іх будзе Альфрэд Мікус. Гэты мінскі фатограф зафіксаваў летапіс традыцыйных беларускіх свят і абрадаў. Гутарым з вядомым майстрам.

ст. 12 — 13

Без абмежаванняў для талентаў

14 красавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Ірына Карповіч распавяла аб выніках выезду маніторынгавай групы міністэрства ў Магілёўскую вобласць, які адбыўся 8 красавіка. Былі наведаны ўстановы культуры Асіповіцкага, Бабруйскага, Кіраўскага раёнаў і горада Магілёва.

Падчас паездкі была пракантралавана праца мясцовых цэнтраў культуры, устаноў бібліятэчнай сістэмы, кінатэатраў. Таксама быў праведзены візуальны агляд шасцідзясяці сямі помнікаў архітэктуры, прааналізаваныя сто дваццаць шэсць пашпартаў і сто восемдзясят пяць ахоўных абавязачельстваў, складзены на аб'екты, уключаныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў.

На нарадзе былі закранутыя і пытанні арганізацыі мерапрыемстваў, накіраваных на выяўленне таленавітай моладзі. Начальнік аддзела ўстановаў адукацыі Алена Каваленя распавяла, што за першы квартал бягучага года было зладжана трыццаць адно мерапрыемства такога кіталту, агулам у іх прынялі ўдзел больш за пяць тысяч чалавек. Міністр падкрэсліў, што асаблівую ўвагу неабходна звярнуць на забеспячэнне і заахвочванне магчымасці ўдзелу ў такіх мерапрыемствах людзей з інваліднасцю.

14 красавіка адбыўся працоўны візіт міністра культуры ў Слоніміскі раён. Анатолій Маркевіч наведаў аграпрадукт Жыровічы і азнаёміўся з правядзеннем рэстаўрацыйных работ Свята-Успенскага сабора, працай мясцовай бібліятэкі, дзіцячай музычнай школы і клуба. Ён таксама сустрэўся з работнікамі ўстановаў культуры Слонімскага раёна. На сустрэчы былі абмеркаваны перспектывы і праблемныя пытанні развіцця культурнай сферы.

17 красавіка 2021 года калектыў Міністэрства культуры краіны на чале з міністрам Анатоліем Маркевічам плане прыняць удзел у рэспубліканскім суботніку.

Праца будзе праводзіцца на двух аб'ектах:

- у Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту (аг. Азярца Мінскага раёна);
- у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь.

Пачатак: 10.00.

Паважаныя чытачы! Хуткім часам газета "Культура" адкрые новую рубрыку "Чытач — Міністэрства — Газета". На старонках нашага выдання розныя спецыялісты Міністэрства культуры краіны змогуць адказаць на вашы пытанні. Калі ласка, дасылайце іх на нашу электронную пошту: kultura@tut.by

Унікальны сведка і руплівы захавальнік

Архіў кінатоафонадакументаў — 80

20 красавіка 2021 года ў 14.00 у Мінскай гарадской ратушы (плошча Свабоды, 2а) адбудзецца ўрачыстае мерапрыемства з нагоды 80-годдзя Беларускага дзяржаўнага архіва кінатоафонадакументаў.

Беларускі дзяржаўны архіў кінатоафонадакументаў сёння з'яўляецца адзіным у рэспубліцы дзяржаўным сховішчам рэтраспектыўнай аўдыёвізуальнай інфармацыі і адным з самых найбуйнейшых сховішчаў унікальных кінатоафонадакументаў. Яго па праве можна назваць гукавым і візуальным летапісам Беларусі.

У архіве захоўваецца больш за 50 тыс. адзінак захоўвання кінадакументаў або 8 тысяч найменняў дакументальных, мастацкіх, анімацыйных, навуковых, фільмаў, кіноацэрков, кіноальманахов і кіначасопісаў; больш 7 тысяч адзінак захоўвання відэадакументаў або больш за 5 тысяч найменняў відэафільмаў, тэлеперадач, тэлепраграм і тэлеасюжэтаў; больш за 280 тысяч адзінак захоўвання фотадакументаў на негатывах, на шкля, у фотаальбомах; звыш 22 тысяч адзінак захоўвання фонадакументаў на грамплацінках, магнітных фоназапісах, дысках. Многія дакументы ўяўляюць сабой унікальныя і бяспэжныя сведчанні важных і значных вех у гісторыі станаўлення Беларусі, пачынаючы з канца XIX стагоддзя і па сучасны перыяд. Іх сапраўднасць не толькі

павышае інфармацыйную каштоўнасць, але і ўзмацняе пазнавальны пачатак ўсёй нашай архіўнай спадчыны.

Урачыстае мерапрыемства наведуюць: прадстаўнікі Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Дэпартамент па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, Мінскага абласнога выканаўчага камітэта, Дзяржаўскага раённага выканаўчага камітэта, Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм", Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і многія іншыя ўстановы культуры, адукацыі і навукі. Будучы таксама на мерапрыемстве заможныя госці: дырэктар Дзяржфільмафонда Азербайджана Джаміль Гуліеў, дырэктар Цэнтральнага дзяржаўнага архіва кінатоафонадакументаў і гуказапісу Міністэрства культуры і спорту Рэспублікі Казахстан Амар Жанай Сейтановіч, кіраўнітва Расійскага цэнтральнага дзяржаўнага архіва кінатоафонадакументаў (г.Красногорск).

Арганізатары: установа "Беларускі дзяржаўны архіў кінатоафонадакументаў", Музей гісторыі горада Мінска.

Страта

Гаворым "Леанід Барткевіч" — і першая асацыяцыя, што ўзнікае побач з гэтым імем (самай верная, як лічаць псіхолагі), вядзе да ансамбля "Песняры" ў яго колішнім мулявінскім складзе. І наадварот: гаворым "Песняры" — і ў памяці паўстае голас Барткевіча.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Голас — кодавае, знакавае слова, звязанае з імем гэтага спевака "песняра". Сёння такой назвай — "Голас" — пазначаны шматлікія эстрадныя шоу, яно растыражывана да памераў стадыённых арэн. Калі ж дакапацца да сутнасці, стане зразумела надзвычай асабістае адценне самога слова: голас — штосьці цалкам індывідуальнае. І калі чалавечая асоба ідэнтыфікуецца нават не па рысах твару ці фігуры, а менавіта па сваім голасе, гэта ўзнімае голас да ролі своеасаблівага

"мастацкага пашпарта". У дачыненні да Леаніда Барткевіча, гэта "дакумент" не толькі канкрэтная артыста, а ўсёй эпохі, шчофра напоеная "Бярозавым сокам".

Так-так, яго голас успрымаўся на смак, у ім быў водар "Белавежскай пушчы", зачараванне, ажно да прамяністых адбіткаў у вачах, дзівочай прыгажосці — "Александрыны", "Веранікі". У ім была сама Беларусь — паводле песеннага тэксту, не проста рэспубліка, краіна, а "Маладошч мая — Беларусь".

Здавалася б, адкуль такое адчуванне беларускасці?.. А тут — анельскі голас як сімвал Беларусі. Пры тым, што кожны этнамузыказнаўца вам скажа: спевы ў беларускім фальклоры здаўна былі прэрагатывай жанчын. А мужчынскі спеўны калектыў? Так, дзесьці там у мінулыя стагоддзі, у царкве. Але ж старадаўняя хрысціянская культура не магла быць сімвалам Беларусі як тагачаснага асяродку атэізму! Што ж тады?

На маю думку, чароўны голас Леаніда Барткевіча ўвабраў у сябе адразу дзве розныя, ледзь не супрацьлеглыя трады-

Леанід БАРТКЕВІЧ:

"Я быў правай рукой Мулявіна"

Два гады таму "Культура" ўзяла інтэрв'ю ў Леаніда Барткевіча (№ 21 (1408) 25.05.2019 — 31.05.2019 г.). Ён быў яшчэ поўны сіл і творчых задум, разважаў на самых розных тэмах. Сёння мы вырасылі нагадаць пра тую гутарку Алега Клімава з непаўторным Песняром...

(З інтэрв'ю "К")

— Якасць, якую вы больш за ўсё шануеце ў людзях?

— Дакладнасць і сумленнасць. Не трываю, калі людзі кажуць спачатку адно, потым — іншае, а то і зусім паруюць далезнае імі слова. Калі чалавек схільны да хлусні, ён ніколі не будзе і дакладным — і наадварот.

— Адметная рыса Леаніда Барткевіча?

— Нелюбоў да сябе. Ненавіджу свой голас. Ненавіджу ўсе тыя свае "песняроўскія" хіты, якія спяваю — стаміўся ад іх бязмерна. Але даводзіцца любіць тое, што я раблю ў музыцы... Напэўна, гэта яшчэ можна назваць за-

лішняй самакрытычнасцю. І я самаіранічны чалавек. Але пры гэтым ніколі не іранізую над людзьмі — жыцьці само ім пакажа, чаго яны заслугоўваюць, ды паставіцца да іх з гумарам.

— Ваша ўяўленне пра шчасце?

— Шчасце ёсць ужо тое, што мы з'явіліся на свет, а як то здолее распарэдзіцца гэтым — на ўсё воля Божая. Трэба задаволяцца тым, што ёсць, і імкнуцца быць лепшымі. Тым самым лепшага і заслужым.

— А пра вяншчасце?

— Тое, што ўсё рана ці позна канчаецца. І добрае, і дрэннае. Проста трэба заўсёды захоўваць спакой, ведаць, што пасля дрэннага абавязкова прыйдзе добрае. Ну, так у мяне, напрыклад. Праўда, і пасля добрага ідзе дрэннае. Таму і не варта мітусіцца. Страшна, вядома, калі сыходзіць блізка, сябры, але на тое нам выпрабаванні Божыя і дадзены.

— Недахоп, які выклікае найбольшую агіду?

— Лянота. Абыкавасць. Брыдка, калі чалавек прыгожы і таленавіты, а нічога вартага не робіць,

КУЛЬТУРА

ШТОГЫДНОВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛІА ДАСУГ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйны пасведчаны № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. **Галоўны рэдактар** — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлаў; **намеснік галоўнага рэдактара** — **Галюны КАРПЕНКА**; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШУВІЧКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАЎІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Эмілер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ; **Назва КУЛЬТУРА**, Аўтар РЭДАК, Ілья СВЯТЫЙ, Аўтар НАЧІСЛЕННЯ; **спецыяльныя карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕВСКІ, мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; Сайт: www.kimpres.by, E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефакс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". **Дырэктар** — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25. **Аўтары допісаў наведваюцца прозвішчам, поўнаю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выдачы, кім і калі выданыя пашпартныя асабісты нумар), асноўнае месца пражыцця, зваротны адрас.** Аўтарскія руплікі не рэдакцыйныя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясучы адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. © "Культура", 2021. Наклад 3022. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папаліска і друк 16.04.2021 у 18.00. Замова 1014. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Яго анёльскі голас, як сімвал Беларусі...

цы — і дзівосным чынам сумясціў іх у адну, што стала традыцый ужо цяперашняга часу беларускай эстрады.

Адна традыцыя — гэта згаданыя жаночыя

спевы. Дзявочыя галасы ахопліваюць сярэдні і верхні рэгістры, не закранаюць ніякіх басовых нотак. Нават самы нізкі жаночы голас ніколі не дасягне той басовай глы-

біні, што падуладна мужчынскім спевам. А яшчэ ў фальклору выкарыстоўваецца іншая спеўная манера — зусім не акадэмічная з яе “закругленымі”, пазбаўленымі вас-

трымі гучаннямі. Таму і атрымліваецца такая яркая агульная аўра, быццам азорная нечаканым сонечным ззяннем пасярод туманавасці.

Уладзімір Мулявін

інтуітыўна адчуў гэта і ўвасобіў у сваіх “Песнях”, зрабіўшы акцэнт не на аўтэнтэтыку, а на сваё ўласнае бачанне беларускай спеўна-фальклорнай традыцыі і яе далейшае развіццё. У голасе Леаніда Барткевіча была тая самая фарба, здольная імгненна патрапіць у сэрцы прыхільнікаў, але з новым адценнем — мужчынскім. І гэта яднала беларускі фолк з... хлапчуковымі анёльскімі спевамі, што ствараюць вялізныя пласты старадаўняй еўрапейскіх традыцый.

Высокі мужчынскі голас, падобны да спеваў анёла, пашыраў змест саміх песень. Праз гэта яны атрымлівалі не то-

ўставала аблічча мадонны. Маці Боскай. Ці проста маці — цяперашняй ці будучай, шчаслівай ці няшчаснай, з народжаным ці ненароджаным, забытым дзіцём. Усё гэта дзесьці на ўзроўні слухацкай падсвядомасці стварала сімвал высокага духоўнага пачатку, закладзенага ў біблейскія ісціны.

Голас Леаніда Барткевіча спяваў пра жыццё і каханне, хай і насуперак смерці. І гэты, здавалася б, цалкам свецкі паварот, аказваўся адухоўлены народна-нацыянальнымі і адначасова біблейскімі паведамі, тэмай жанчыны — каханай, маці, радзімы. Вымушаў кожнага згадаць штось-

плыве па плыні, задавальваецца малым, але ставіць сябе вышэй за іншых.

— **Ваша антыпатыя?**

— Не люблю, калі знакамідасці лезуць у тэлевізар. Менавіта лезуць. Не разумючы, што тым самым ствараюць сабе антырэкламу, губляючы людскую павагу.

— **Любімы занятка?**

— Пісаць карціны. Думаю, што ўсё-такі я нарадзіўся мастаком. Можа, і архітэктурна была маім паціканнем. Але паколькі ўсе мае сваякі — і блізкія, і далёкія — спявалі, прычым добра, то гены гэтыя перадаліся і мне. А карціны засталіся як хобі.

— **Ваш любімы праязік?**

— Караткевіч, мабыць. І Бякаў, вядома. У Гродне

мы з Вольгай жылі ў адным доме з Васілём Уладзіміравічам. Здаралася, разам выводзілі на шпацир нашых сабак, і ён часам такіх рэчы распавядаў, што памятаю і па сёння. Называлі сумленнасці быў чалавек. Наогул без адмоўных рысаў.

— **Ваш любімы герой?**

— Герой Дзюма. Вядома, граф Монтэ-Крыста. Вельмі я любіў у дзяцінстве глядзець французскі фільм, дзе ролю Дантэса выконваў Жан Марэ. Ды і да гэтага часу з задавальненнем гляджу, калі паказваюць па тэлевізары.

— **Любімая гераіня?**

— Каця з “Двух капітанаў”. Вельмі мне падабалася старая экранізацыя гэтага рамана Веняміна

Каверына. Любіў усіх гераінь Насты Вярцінскай. І самой Настай быў захоплены. Тады я і пачаў пісаць вершы...

— **Любімая кветка?**

— Напэўна, ружа. Я неяк захацеў напісаць карціну з кветкамі, і чамусьці напісаў з ружамі. Нешта падспудна мне падказала, што яны павінны быць на палатне. Дарэчы, тую карціну я падарыў Пугачовай... Палявія кветкі, можа, таксама. Але на першым месцы ўсё ж ружа.

— **Любімы колер?**

— Чырвоны, вядома. Чаму? Не ведаю. Як і тое, чаму я люблю няцотныя лічбы і лікі. Кажуць, што ён — для індэкоў, быкоў. Для дурняў. Не, ён самы яркі. Любімы.

— **Любімае выслоўе?**

— Быць або не быць. Для мяне прамежкавага ніколі не існавала. І заўсёды было “быць”. Вось у гэтым сэнсе я шчаслівы чалавек. А пра кульбіты ў маім жыцці можна зняць такое кіно... Столькі цудаў у ім было, раптоўных паваротаў. З Мулявіным звязаныя два — калі ён мяне ўзяў у 1970-м у “Песняры” і калі прыхаў за мной у Штаты.

— **Вы сьцілі ў 1980-м з “Песняроў”, скончылі ГИТІС, з’ехалі за акіяны, вярнуліся ў Беларусь... Але чаму праз нейкі час вы сталі працаваць ва Украіне, а не зноў прыйшлі ў родны калектыв?**

лькі папраўдзе боскую прыгажосць выканання, але і зкраналі незаўважныя ў тэксце духоўныя спасылкі. За кожнай дзяўчынай ці жанчынай, пра якую спявалася, па-

ці сваё. І быў зразумелы не толькі ў Беларусі ў ўсёй савецкай прасторы, але і далёка за межамі — па ўсім свеце. Бо зкранаў вечныя ісціны.

K

— Пасля ГИТІСа я хацеў у Мінску арганізаваць яго памяшканне, я хадзіў па інстанцыях, насіў нейкія дакументы, чагосьці дамагаўся — пакуль адзін рэжысёр не сказаў мне: “Навошта табе гэта трэба? У цябе ж ёсць любімая праца — “Песняры”. А чаго ты дасягнеш на рэжысёрскай ніве? Лаўраў не здобудзеш, вядомасці не даб’ешся, толькі інфаркты з інсультамі”. Пераканаў, карацей кажучы. Праўда, ён не ведаў, што ў “Песняры” я вярнуцца ўжо не мог, паколькі, даведаўшыся пра маё паступленне, Мулявін мне абвясціў: “Выбірай — або “Песняры”, або ГИТІС”.

Ён не верыў, што на піку славы ансамбля я пайду з яго. Але, калі я нешта вырашыў, то пераканаць мяне практычна немагчыма. Увогуле, тыя словы Валодзі былі мной не забытыя, а пазней ён мне і сам прызнаўся, што палічыў мой сыход ледзь не за здару.

— **Вы былі адным з салістаў “Песняроў”. Кім бы яшчэ мог назваць сябе Леанід Барткевіч у кантэксце жыццядзейнасці ансамбля?**

— Я заўсёды быў правай рукой Мулявіна, нават застаючыся па-за “Песнярамі”. Ён заўсёды са мной раіўся, па самых розных пытаннях. Я быў яго ўлоўбэнцам. Быў верным сябрам. І ён мяне такім лічыў. Ніколі ні па якіх пытаннях у нас з ім не было

разыходжанняў. (Наш “канфлікт” на глебе ГИТІСа і я, і ён лічылі дробным непараўменнем.) Мы — людзі адных поглядаў на жыццё, аднаго густу, і значную частку вольнага аднаго цэлага Валодзі ў мяне выхваў.

— **Вяртаючыся ў “Песняры” з ЗША па яго закліку, ці доўга разважалі над запрашэннем? Бо жыццё ў Амерыцы ў вас было ўладкаванае, а тут у музыцы трэба было ўсё пачынаць практычна спачатку...**

— Вельмі лёгка пагадзіўся на прапанову Мулявіна. Яны з жонкай з месяц у мяне жылі. Прывезлі з сабой газеты, паказалі ўвесь гэты “паліў”. “Лёшка, прыезджай, дапамажы, — ён мне сказаў. — Што ты тут робіш? Тваё месца на сцэне”. І з 2000 года я зноў на пастаяннай аснове стаў працаваць у “Песнярах” — ажно да смерці Валодзі. А потым быў той масавы сыход, аб якім я казаў. З 2003-га ў мяне “Песняры” ўжо сваё, іх я лічу спраўдзенымі прадаўжальнікамі справы Мулявіна. Безумоўна, лічу такім і сябе — заслужанага артыста Беларусі з 1979 года. Мне Міхаіл Якаўлевіч Фінберг неяк сказаў: “Калі ты не народны артыст, то хто ў нас народны тады?”

— **Ці можаце ахарактарызаваць Мулявіна толькі парай слоў?**

— **Хопіць і аднаго — Ге-ній!**

Адукацыйны семінар “Тры колеры трагічнай памяці пра вайну ў дыялогу трох пакаленняў”, зладжаны Гістарычнай майстэрняй ім Леаніда Левіна на мінулым тыдні, быў прымеркаваны да Міжнароднага дня вызвалення вязняў нацысцкіх канцэнтрацыйных лагераў, які адзначаўся 11 красавіка.

Антон РУДАК

Дата абраная невыпадкова — менавіта ў гэты дзень, напярэдадні наступу амерыканскіх войск, у 1945 годзе адбылося паўстанне ў Бухенвальдзе — адным з найбуйнейшых нацысцкіх канцлагераў. Калі праз два дні на тэрыторыю лагера ўвайшлі вызваліцелі, яна ўжо цалкам кантралявалася буйнымі вязнямі. За час існавання лагера, з 1937 года, праз яго прайшло каля дзвюхсот п’яцідзясяці тысяч чалавек з усіх еўрапейскіх краін, з іх загінула больш за п’яцідзясят шэсць тысяч, у тым ліку каля васьмі тысяч савецкіх ваеннапалонных. Таксама на мінулы тыдзень сёлета прыпаў Дзень памяці Катастрофы і гераізму — дата, вызначаная для ўшанавання ахвяр нацызму, адзначэнне якой прымеркавана да галавіны пачатку паўстання ў Варшаўскім гета ў 1943 годзе.

**НЕ ЗГУБІЦЦА
У СУЧАСНЫМ СВЕЦЕ**

З увагі на эпідэміялагічную сітуацыю, сустрэча прайшла ў анлайн-фармаце, праз сродкі аддаленай сувязі. Семінар адбыўся ў рамках праекта “Рэгіянальная дыялогавая пляцоўка трох пакаленняў і сацыяльна-псіхалагічная рэабілітацыя сведак ваенных падзей”. Уздзельнікі гурткоў былі тэрмінова навучаныя асновам абходжання з сучаснымі лічбавымі тэхналогіямі, што дазволіла ім нават у такіх неспрыяльных умовах не адчуваць сябе адзінокамі.

Сацыяльны праект “Памяць дзеля будучыні. Дыялог трох пакаленняў” рэалізуецца з 2018 года пад кіраўніцтвам Тамары Курдзіцкай. Уздзельнікамі праекта перадусім з’яўляюцца сведкі і ВЕ-ТЭРАНЫ апошняй вайны, вязні нацысцкіх канцлагераў і пацярпелыя ад Халакосту, а таксама колішнія прымусовыя рабочыя. Задачай праекта з’яўляецца забеспячэнне ім належнай увагі і клопату, а таксама стварэнне магчымасці перадаць іх жыццёвы досвед моладзі. На дапамогу сведкам вайны прыходзяць прадстаўнікі

іншых пакаленняў, навучэнцы школ і вышэйшых навучальных устаноў. Яны таксама наладжваюць супрацоўніцтва з краязнаўцамі, праводзяць збор сведчанняў выдавочцаў, звястаюць і даследуюць шукаткі аб месцах памяці і трагедыі вайны.

**МУЗЕЙ ВЯЛІКАЙ
ПАМЯЦІ МАЛЕНЬКІХ
ВІДАВОЧЦАЎ**

Семінар распачалі вучні сталічнай школы № 137 імя П.М. Машэрава на чале са сваёй настаўніцай гісторыі Людмілай Шчэнінікавай. Яны прэзентавалі даробак народ-

вайны далучыліся і педагогі і навучэнцы школ у Трасянец, а таксама ў Красным і Гарадку Маладзечанскага раёна, з мінскіх гімназій № 3 і 19, Мінскага дзяржаўнага медыцынскага каледжа, Мінскага дзяржаўнага будаўнічага тэхнікума, школ Першамайскага раёна сталіцы, студэнты гістарычнага факультэта БДУ.

**НЕ ТОЛЬКІ
ПАКУТАВАЛІ,
АЛЕ І ЗМАГАЛІСЯ**

Важнай часткай семінара зрабіліся расповеды сведкаў, дзяцей вайны і колішніх вязняў. Першым

27 ліпеня 1941 года было створанае Беластоцкае гета — адно з найвялікшых на акупаваных тэрыторыях, якія да пачатку Вялікай Айчыннай вайны ўваходзілі ў склад Савецкага Саюза. Неўзабаве ў гета пачалі арганізоўвацца структуры антынацысцкага падполля. У лютым 1943 года, калі нацысты распачалі дэпартацыю вязняў у лагер смерці ў Трэблінцы, у гета выбухнулі першыя спробы ўзброенага супраціву з боку падпольшчыкаў.

У пачатку жніўня 1943 года нацыстамі было прынятае рашэнне аб ліквідацыі гета. У ноч з 15 на

таму памяць гісторыю свайго выратавання не мог. Распавядаючы аб тых днях, ён спасылася на ўспаміны жанчыны, якая яго хавала і ратавала. Звалі яе Генавефа Майхер, яна была полькай і на той час зусім яшчэ маладой дзяўчынай — у 1941 годзе ёй споўнілася дваццаць чатыры.

Бацька маленькага Мішы ў першыя дні вайны быў мабілізаваны ў Чырвоную армію, а маці гітлераўцы забілі ў снежні 1941 года — яна ўдзельнічала ў падполлі ў гета і была выдаленая правакатарам. Малым Міхаілам Разеншэйнам апекавалася

тае ўсіх, хто звяртаецца да раздзелу з базай звестак аб Праведніках народаў свету з блага СССР на сайце ізраільскага Мемарыяльнага комплексу гісторыі Халакосту “Яд Вашэм”.

ТРЫМАЦЦА РАЗАМ

Пра свой пакутны шлях ваенных дзён распавёў і Яўген Хрол, які нарадзіўся ў 1939 годзе. Яго бацькі былі падпольшчыкамі, бацька ўваходзіў у склад групы, якая здзейсніла дыверсію на мінскай ТЭЦ-2, пасля чаго сям’я была вымушаная ратавацца ўдзікамі. Так яны трапілі ў партызанскі атрад, які дзейнічаў у Налібоцкай пушчы. У ліпені 1943 года, падчас нацысцкай карнай акцыі “Герман”, малага Жэно і яго сястру схавалі і накіравалі ў канцлагер “Маўтхаўзен”, дзе ў дзяцей бралі кроў для лячэння нямецкіх салдат.

Вызвалілі іх у 1945 годзе амерыканскія войскі. Яўген Хрол прыгадвае, што быў тады ўражаны, упершыню пабачыўшы цемнаскурных людзей. Ужо ў сьвядомым узросце ён не спыніў падтрымліваць сувязі з колішнімі вязнямі, якія знаходзіліся з ім у адным лагерах, і зрабіўся намеснікам старшынні міжнароднага камітэта вязняў Маўтхаўзэна. Людзі, аб’яднаныя няшчасцем, перажытым у мінулым, трымаюцца разам і сёння, імкнучы падтрымаць адно аднаго.

Напрыканцы семінара адбылася дыскусія з удзелам навучэнцаў школ і ВУНУ, якія здолелі задаць дзецям вайны пытанні, якія іх непакоілі ў сувязі з пачутымі расповедамі. На захадзенне размовы Яўген Хрол звярнуўся да маладой аўдыторыі з пажаданнем не забываць аб сваіх родных і блізкіх і помніць: тое, што адбылося з малалетнімі вязнямі, не павінна ніколі паўтарыцца. Ён таксама звярнуўся да моладзі з просьбай наведваць у гэтыя дні месцы памяці і трагічнай гібелі ахвяр вайны, што знаходзяцца побач.

Вынікі сустрэчы падсумавала архітэктар і кіраўнік Рэспубліканскага фонду “Халакост” Галіна Левіна, якая падкрэсліла, што асабістыя гісторыі сведкаў вайны, якія ў той трагічны час былі дзецьмі, надзвычай каштоўныя для разумення тагачасных ролі, але таксама яны, перадусім, яскрава сведчаць аб тым, што людзі, якія прайшлі праз жахі вайны ў такім малым узросце, не выйшлі з яе выпрабаванняў злымі, цынчынымі ці жорсткімі. Памятаючы аб перажытых трагедыях мінулыя, нікому нельга забываць аб неабходнасці захавання міру і паразумення ў сучаснасці і будучыні.

Дыялог пакаленняў аб вайне і міры

У інтэр’еры народнага музея “Дзеці вайны”. Фота з сайта школы

нага музея “Дзеці вайны”, што дзейнічае ў навучальнай установе з 1990 года. Тут захоўваюцца больш за семсот прадметаў, звязаных з лёсамі малалетніх сведкаў ваенных падзей — перададзеныя імі асабістыя рэчы, фотаздымкі, копіі архіўных дакументаў.

Экспазіцыя налічвае чатыры раздзелы: “Пачатак Вялікай Айчыннай вайны і акупацыя Беларусі”, “Канцлагеры на тэрыторыі Беларусі”, “Найбуйнейшыя канцлагеры Еўропы: Асвенцім, Бухенвальд, Майданэк, Дахау” і “Не старэюць душой” — апошні прысьвечаны пасляваенным гадам жыцця колішніх вязняў. У 2012 годзе пры ўдзеле навучэнцаў школы была падрыхтаваная кніга “Малалетнія вязні вайны: жывыя сведчанні Беларусі”, якая зрабілася першым выданнем такога кшталту ў нашай краіне. Вучні працягваюць падтрымліваць кантакт з дзецьмі вайны і сёння.

Да дыскусіі і абмеркавання досведу сведкаў

падзяліўся сваім трагічным жыццёвым досведам Міхаіл Разеншэйн. Ён нарадзіўся ў 1940 годзе ў Беластоку, які тады належаў да Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, увайшоўшы ў яе склад разам з заходне-беларускімі тэрыторыямі за год да гэтага.

Ужо 27 чэрвеня 1941 года горад быў акупаваны нямецкімі войскамі, і адразу ж, на наступны дзень, гітлераўцы зладзілі там першую акцыю па знішчэнні мірнага жыхарскага насельніцтва, якую назвалі “Чырвоная пятніца”. Быў спалены яўрэйскі квартал, загінулі больш за тысячу чалавек. Падчас наступнага масавага забойства, 3 ліпеня 1941 года, якое нацысты ахрысцілі “Чорнай суботай”, былі забітыя ўжо каля шасці тысяч жыхароў — з’яўляўся імкнучыся знішчыць працаздольных мужчын і прадстаўнікоў інтэлігенцыі, то-бок тых, хто мог узначаліць рух супраціву.

Міхаіл Разеншэйн і яго выратавальніца Генавефа Майхер. Фота з сайта “Яд-Вашэм”

бацькава сястра, якая і звярнулася да Генавефы Майхер з просьбай прытуліць хлопца. Адметна, што такім чынам жанчына вырашыла ратаваць не сваю дачку, а пляменніка.

Малага Мішу ўдалося вывесці за межы гета, але ён быў вельмі слабы і хворы. На шчасце, вярнуць малага да жыцця дапамог лекар-педыятр, у якога Генавефа Майхер здымала пакой. Каб пазбегчы лішняга падазрэнняў, хлопца таксама вырашылі ахрысціць у касцёле, даўшы яму імя Міраслаў. Так ён і пражыў усю рэшту акупацый разам са сваёй апякункай. А ў жніўні 1944 года, пасля вызвалення Беластока, іх адшукаў Мішаў бацька, які ўрэшце забраў малага да сябе. Цікава, што сам Давід Разеншэйн ваяваў у складзе савецкіх партызанскіх атрадаў на Гродзеншчыне, дзе і даведаўся ад мясцовых жыхароў пра лёс свайго сына.

Міхаіл Разеншэйн і Генавефа Майхер больш ніколі не бачыліся, хаця незадоўга да смерці здолелі наладзіць сувязь, ліставаліся і сталефанаваліся. Жанчына памерла ў 2003 годзе, за некалькі месяцаў да таго, якая ёй было наддана званне Праведніцы народаў свету. Фота, на якім можна пабачыць малага Мішу з ягонай выратавальніцай, сёння вы-

**ДЗЕЦІ РОЗНЫХ
НАРОДАЎ**

Сам Міхаіл Разеншэйн, зразумела, падчас вайны быў зусім малым дзіцём,

Чорна-белая эпапея Крэўскага замка

Замак-кастэль у Крэва — знаваквы для Беларусі. Тут, падаецца, няма пра што спрачацца, бо гісторыя і гісторыкі ўсё даўно расклалі па паціцах. Таму не дзіва, што ў 2011 годзе “аб’ект” быў унесены ў Дзяржаўную праграму “Замкі Беларусі”, і ўжо шмат гадоў на замкавых мурах (якім больш за 600 гадоў) вядуцца працы. Звесткі аб выніках аднаўлення рэгулярна траплялі на старонкі “Культуры” (гл. №№ 25/2012, 12/2017, 50/2018, 14/2020). Літаральна апошнімі днямі на замку завяршыўся чарговы этап прац. І каб распавесці чытачам “К” аб тым, што там адбывалася і адбываецца, мы наведаліся ў Крэва разам з інжынерам па якасці ААТ “Белрэстаўрацыя” Уладзімірам Пашалюком.

Паўночна-ўсходні мур. Апошнія штрышкі.

Зміцер ЮРКЕВІЧ /
Фота аўтара

ПАД ЯРЫЛАВАЙ ГАРОЙ

Крэва — старажытнае мястэчка. Першыя жыхары з’явіліся тут задоўга да таго, як хрысціянства прыйшло на нашы землі. Аб даўнінніх часах нагадае назва дамінуючай над мясцовасцю Ярылавай гары. Ёсць касцёл, царква і рэшткі сінагогі, і для кожнай канфесіі свае могілкі. Захаваліся тры-сямя памяткаў пра Першую сусветную вайну. Працягаюць праз мястэчка і турыстычныя маршруты. Іншымі словамі, наведання сюды і можна, і варта.

У Крэва я бываў не адзін раз. Прычым, першы візіт адбыўся яшчэ падчас майго студэнцтва, напрыканцы 1990-х гадоў. Замак у тры часы выглядаў маляўніча, але камяні сыпаліся з ягонных муроў у “жывым часе”, пагражаючы аматарам “сэлфі з гісторыяй” сур’ёзнай небяспечкай. За гэтыя гады на замку паспелі папрацаваць і валанцёры з фонду “Крэўскі замак”, і археолагі. Цяпер працуюць адмыслова. Замак кансервуюць з “прыстасаваннем”. І хоць праца праводзіцца “Белрэстаўрацыяй”, за апошнія чатыры гады колішнія рэзідэнцыя вялікіх князёў тройчы трапіла ў “чорныя навіны”. Спяраша з-за “бульдозернай рэстаўрацыі” (гл. “К” № 12, 2017 год). Пазней, у 2019 годзе, з-за парушэння тэхналагічных умоваў аднавілася частка паўночна-заходняга мура. Дарчы, часткова ўзведзены з камянёў, якія збіралі валанцёры, што называецца “усім светам”. Вядома ж, усё перабрабілі. Але грывнуў чарговы гром: сапраўдным галаўным болям для ўсіх сталі раптоўна набыліся з-за высалаў камяні гэтага самага мура. Як паведаміў Уладзімір Пашалюк, мела месца грубае парушэнне тэхналогіі

кладкі. Рэстаўратары як найхутчэй спыталі засвоіць выдаткаваныя грошы, “забыўшыся” на тое, што рэстаўрацыйную сумесь “Тайфун” катэгорычна забаронена выкарыстоўваць у неспрыяльных умовах (вільготнае надвор’е, тэмпература ніжэй за +5). І тады замак “заплакаў”. На сённяшні дзень, пасля “абмыва”, праблема з’явілася ліквідавана. Хоць калі прайсціся ўздоўж адноўленага мура, то саліяныя падцікі там-сям яшчэ можна заўважыць. Словам, пытанне аб тым, наколькі дапушчальныя такія грубыя памылкі пры рэстаўрацыі гістарычных помнікаў нацыянальнага значэння, застаецца рытарычным.

ШТО МУЛЯЕ ВОКА...

Першае, што кінулася ў вочы калі мы падышлі да замкавых муроў — зусім не велічныя руіны вежы. Масіўны інфармацыйны стэнд, які доўгі час стаяў каля вежы, гэтым разам сустрэў нас не ў самым лепшым выглядзе. Не вытрымалі цяжару металевыя стойкі — метал аказаўся даволі тонкі для такой масіўнай канструкцыі. Каталізатарам жа “заняпаду” сталі моцныя вятры, якія днямі працялілі над Крэвам. І нарэблілі шкоды яны не толькі пры замку, але і ў наваколлі.

Адноўлены ў 2019 годзе паўночна-заходні мур пацешыў вока сваім амаль завершаным выглядкам. Зверху мур наладзілі прыкрыты чырвонай дахоўкай. Не хапае, вядома, зубоў і баявой галерэі. Але будзем спазнавацца, што яны з’явіцца пазней. Тое, што на замку працуюць не высокага класу спецыялісты-рэстаўратары, на вялікі жаль, адразу кідаецца ў вочы. Як паведаміў Уладзімір Пашалюк, яшчэ зусім нядаўна ў рэштках княскай вежы і адноўленыя мурны добра былі заўважаны адтуліны ад рыштван-

Таямнічы ход.

Працоўны момант.

няў, пакінутыя дойдзіма даўно мінулага XIV стагоддзя. Сёння яны закладзены цогляй. Прычым, нейкага ўцямнага тлумачэння гэтаму факту ад працуючых на замку яму атрымаць не ўдалося. Мо гэта і не заналта прынышовае пытанне, бо свет не перакуліўся, але задумашка ёсць пра што.

Пакуль прадстаўнікі “Белрэстаўрацыі” і навуковы кіраўнік аб’екта Уладзімір Сіняўскі вырашалі розныя тэхналагічныя пытанні, я меў час абысці замак звонку і літаральна агледзець кожны камень дзядзіцця. Сёння падворак замка нагадвае пра месца баявых дзеянняў у Першую сусветную вайну. Добра бачны незаклытыя варонкі ад расійскіх снарадаў, якія больш за сто гадоў таму нацелілі замак адчуваць страты. Адрэзаны кідаюцца ў вочы і ўзарваныя рэшткі нямецкіх дакаў, якія калісьці былі прыбудаваны да замкавых муроў. Бачны

Княская вежа.

пасля аднаўлення княскай вежы, пра якую таксама ёсць што сказаць. У далейшы момант яна надзеяна законсервавана ад непагадзі і цяжка чакае сваёй чаргі. Але працы вядуцца і на ёй. Ці, дакладней, пад ёй. Бо нядаўна адбыўся невялікі абвал, які даў магчымасць раскапаць верхнюю частку нейкага таямнічага ўваходу. Падчас кансервацыі 1930-х гадоў гэта месца было закрыта бетоннай сцяной, і толькі зараз атрымалася зазірнуць, што ж схавалі кансерватары мінулыя часы. Будзем спазнавацца, што гэты ход хаваў не даслававаныя раней таямніцы.

БРАМА Ў БУДУЧЫНЮ

Працы над паўночна-ўсходнім мурам пачаліся ў мінулым годзе і доўжыліся каля пяці месяцаў. Брама, зробленая ў ім, пакуль без анансаваных кратаў і пад’ёмнага моста. Няма і ўзброенай варты. Але ўсё гэта ў будучыні. Затое дах над гэтым мурам завершаны. Пры мне ўкладаліся апошнія пліткі дахоўкі і пачаўся разбор будаўнічых рыштаванняў. Адчувалася, што момант той — гістарычны. Спрыяла гэтаму і неба, што нібыта з твораў Фердынанда Рушчыца. Мастак, дарэчы, змой 1899 года пабываў у Крэва і прывясціў замак адзін са сваіх твораў.

На сённяшні дзень частка мура над брамай не ўзнята на поўную вышыню. Гэта плануецца зрабіць

ЧАМУ ПЛАЧА РАЧУЛКА КРЭВЯНКА?

Давялося мне пазнаёміцца і са старэйшай Крэўскага сельвыканкама спадаром Віктарам Дзятчыкам. Убачыўшы “чалавека з фотаружом”, які кружыў вакол замка, ён, як пільны гаспадар, паікаваўся, хто я. Разам мы агледзелі павалены ветрам стэнд. Стоячы ля яго, паразмаўлялі і аб мясцовых праблемах, якія датычацца, у тым ліку, і “помнікаў гісторыі і культуры”. Звярнуў маю ўвагу спадар Дзятчык і на лёс некалькіх будынкаў, якія месціцца ля самага замка — міквы (лазны за савецкім часам), і сінагогі, якая сёння з’яўляецца ўласнасцю аднаго з мясцовых прадпрыемстваў.

Мікву некаторы час таму набыла прыватная асоба. Але за прамінулыя гады, на жаль, нічога для яе “ўвядзення ва ўжытак” не зроблена. Вокны, якія глядзяць на замак, забітыя старымі дошкамі і выглядаюць як дэкарацыя для стужкі “Руіны страляюць...” Вядома ж, хацелася б, каб гаспадар для пачатку наладу будынку больш годны выгляд. Усё ж менавіта тут праходзіць тая, хто прывяздае паглядзець на замак “у якім забілі Кейстута, бацьку князя Вітаўта і падпісалі Крэўскую ўнію”. З сінагогай — усё больш складана. Дзясяткі гадоў яна стаяць без даху. Аднаўляць яе ўласнік не збіраецца. Адно толькі — абнеслі плотам з сеткі-рабіцы і павесілі шыльду, што “Прыватная ўласнасць”.

Вельмі чакаюць мясцовыя жыхары часу, калі завершацца працы на замку. Зразумела, што не толькі з прагматычных меркаванняў, хоць і з’яўленне новых працоўных месцаў не зашкодзіла б. Спалзяюцца яны на тое, што неўзабаве ў Крэва завярне культурнае жыццё і пачнуць праводзіцца розныя фестывалі і іншыя імпрэзы. Бо пакуль каля замка штогод праходзіць толькі фестываль керамістаў.

Вяртаючыся з Ярылавай гары, каб з “тлушчынага палёту” зірнуць на замак, пакуль яго надзеяна не схавала зеляніна, павітаўся і разгаварыўся з жанчынай сталага веку. Вядома, яна і ўсе мясцовыя жыхары вельмі пешацца, што замак аднаўляецца. Бо столькі гадоў назіраць за яго заняпадам ім было вельмі цяжка. Даведаўшыся, што я журналіст, яна звярнула маю ўвагу на адну невялічкую раскапаць верхнюю частку нейкага таямнічага ўваходу. Падчас кансервацыі 1930-х гадоў гэта месца было закрыта бетоннай сцяной, і толькі зараз атрымалася зазірнуць, што ж схавалі кансерватары мінулыя часы. Будзем спазнавацца, што гэты ход хаваў не даслававаныя раней таямніцы.

“Вось бы прарэзці той хмызняк, ды пачысціць раку, каб стала прыгожа”. Лішне казаць, што думка слушная. І зрабіць гэта маглі б не толькі мясцовыя жыхары, але і запрошаныя валанцёры. Не так ужо і шмат патрабуецца высілкаў, каб давесці там усё да ладу. Была б ахвота.

Уласна кажучы, пакалі мы Крэва са змяшанымі пацучымі. З аднаго боку, не ўсё ладна ў “Крэўскім каралеўстве”, а з іншага, аднаўленне замка ідзе, ідзе шпарка (хоць і праз “чорныя і белыя” выпрабаванні). А гэта дае надзею, што ўрэшце дойдзе рэстаўрацыйная чарга і да славагата ды магутнага Навагрудскага замка.

Паводле традыцыі, красавік у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі быў адзначаны Міжнароднымі навуковымі чытаньнямі памяці выдатнага музыказнаўцы і этнамузыкалага Лідзіі Саўлаўны Мухарынскай. Сёлетні сход быў двойчы юбілейным — 30-м па ліку, прысвечаным 115-годдзю з дня нараджэння выдатнага навукоўцы і педагога.

Надзея БУНЦЭВІЧ

ДАКЛАДЫ? ГЭТА Ж ЦІКАВА!

Розныя аспекты творчасці “нашай Мухі”, як жартоўна называлі яе ў свой час (дарэчы, з палачы самой Мухарынскай), асвятляліся на пленарным пасяджэнні, у рабоце секцый, на тэматычнай выставе, падрыхтаванай супрацоўнікамі нотна-навуковай бібліятэкі навуцальнай установы. Увогуле ж, тэматыка чытаньняў ахоплівала самыя розныя сферы музычнай навукі: ад тонкасіаў старадаўніх песняспеваў да джаза і камп’ютарных тэхналогій. Дзякуючы анлайн-трансляцыям і дасланым відэазапісам, міжнародны разгорт канферэнцыі не толькі захаваўся, а яшчэ і ўзмацніўся: удзельнікі пачулі і убачылі суцэльную чараду вядучых даследчыкаў Латвіі, Польшчы, Расіі, Украіны. А колькі найцікавых беларускіх дакладаў было! Ці ведалі вы, да прыкладу, што ў дэкарацыях вядомага сцэнографа П’этра Ганзага візуальна ўвасабляліся музычныя формы? Так што назва яго “Музыка для вачэй” — гэта не толькі прыгожы патэтычны выраз. А ў Яўгена Глебава, аказваецца, была задума оперы “Бандароўна”, пра што сведчыць невядомы рукапіс кампазітара, даследаваны кандыдатам мастацтвазнаўства Святланай Нямецвай-Амбаран.

Як ніколі моцным і прадстаўнічым быў сёлета відэаішчыны бок — найперш, за кошт шматлікіх выстаў нацыянальных касцюмаў, атрыбутаў і музычных інструментаў з калекцыі Рэспубліканскага цэнтру нацыянальнай культуры і пры падтрымцы Пасольства Малдовы ў Беларусі. Больш разгорнутай, чым заўжды, аказалася секцыя вуснатрадыцыйнай музычнай культуры. Доклады дапоўніла прэзентацыя ажно чатырох навуковых выданняў.

Змяніўся фармат выступленняў маладых даследчыкаў: студэнцкая навуковая канферэнцыя прайшла ў выглядзе ажно двух конкурсаў. Першы

Фальклорны ансамбль студэнтаў БДАМ.

Фота Кацярыны САКАЛОВАЙ

Фаўсціянства па-беларуску, або Харызма маладых

Удзельнікі спектакля “Фаўст” опернай студыі БДАМ.

тычыўся ўласна выступленняў, дзе журы ўлічвала яшчэ і харызму даследчыкаў, умненне вольна арыентавацца ў абранай праблематыцы і даваць максімальна грунтоўныя адказы на самыя нечаканыя пытанні прысутных. Другі конкурс, скіраваны на даслаўныя навуковыя тэксты, ахапіў не толькі айчынныя аўтары, але і студэнтаў кансерваторыі Арменіі, Украіны, Расіі (прадстаўленай, дарэчы, амаль дзясяткам музычных ВНУ).

У ЭСТЭТЫЦЫ НАЦЫЯНАЛЬНАГА

Жанр “чытаньняў” у нашай Акадэміі музыкі заўжды аздабляецца шыкоўным выканальніцкім дадаткам — так бы мовіць, рэалізацыяй навуковых знаходак у сцэнічнай практыцы. У рамках канферэнцыі адбыліся аркестравыя канцэрты да юбілеяў Бетховена, Чайкоўскага, Малера і камерны, складзены з твораў студэнтаў кафедры кампазіцыі. А

своеасаблівым “эпілогам” сталі не толькі падвядзеныя вынікі на “круглым stole” і ўзнагароджанне пераможцаў, але і спектакль опернай студыі Акадэміі музыкі — “Фаўст” Ш.Гуно.

У пачатку сезона гэта знакамітая опера з’явілася ў рэпертуары нашага Вялікага тэатра, прычым у пастаноўцы той жа Ганны Маторнай, якая ажыццявіла і цяперашні студэнцкі спектакль. Але рызыка атрымаць гэтакі скарачана-спрошчаны, пазбаўлены цікавостак варыянт была хіба ў тых, хто не ведае гэтага рэжысёра. У Маторнай, у адпаведнасці з прозвішчам, энергіі і фантазіі выпраменьваецца столькі, што хоць і на безліч самых адрозных праектаў.

Прастора нечакана вырашана ў эстэтыцы не чорнага, а так званага “белага кабінета”, хіба з дадаткам драпіровак-аблачынак пад столлю і перасоўных шырмаў. Абраны колер асацыюецца з паветранасцю, бязгрэшнасцю і прадказвае перамогу святла.

Фота Раімы ГАРДЗІНСКАГА

Выстава ў рамках канферэнцыі.

Шырма з мудрагелістымі завітушкамі рухаюцца нібыта самастойна, што дадае крыху містыкі і няўлоўнага адцення абсурду, які кантрастуе з жывым чалавечым паучыццям.

АСАЦЫЯТЫЎНАСЦЬ ЗАШКАЛЬВАЛА

Спектакль атрымаўся вельмі беларускім, насачаным менавіта нацыянальнымі асацыятыўнымі шэрагамі. Па-першае, у ім куды больш, чым у канчатковай кампазітараў рэдакцыі, прадстаўлена дума Гётэ. Менавіта такі падыход быў уласцівы

оперы “Фаўст” нашага Антонія Георгія Радзівіла са знакамітага роду беларускіх магнатаў. Тая партытура стала першым у свеце музычна-тэатральным зваротам да гётэўскай паэмы і адзінай операй, дзе лібрэтыстам выступіў сам Гётэ.

Калі ў Радзівіла фрагменты літаратурнага першавытока папросту чыталіся на фоне музыкі, дык у цяперашнім “Фаўсце” Гуно — Маторнай яны высвечваюцца на экране, пакаіючы ўсё тое ж адчуванне нябачнай прысутнасці паэта. Пераемнасць з ідэямі Радзівіла бачыцца ў рэзкім пазле на старога і маладога Фаўстаў, у “расчэпленні” асобы Мефістофеля адразу на чатырох розных артыстаў. У Інтрадукцыі ён — усюго толькі халодны “патомны інтэлектуал” (Кірыл Кучыньскі). У Пралозе, прапануючы падпісаць пагадненне, набывае рысы ўсходняй хітрасці і каварства (Руслан Маспанаў з яго густым, папраўдзе “чорным” тэмбрам). У першай дзеі паўстае гэтакім брутальным любіўцам наптоў (Уладзіслаў Зазулька). Нарэшце, калі эстафету прымае малады, але ўжо вопытны оперны саліст Андрэй Сялоцін, у Мефістофелі канчаткова змяшчаюцца знешнія інтэлігентнасць, прыналежнасць да вышэйшага саслоўя — і жорсткасць, што даходзіць да адкрытага салызму.

Падчас аркестравай Інтрадукцыі на сцэне бязмоўна разыгрываецца гётэўскі “Пралог на нябёсах”, адсутны ў Гуно. Прычым зноў — з беларус-

хор спявае: “Шукай сям’ярых”, “Знайзі сям’ярых”. Сцэна смерці Валянціна (Уладзіслаў Барткевіч) асацыюецца з каліма паванання Кізгайлы з колішняй кінаверсіі першай рэдакцыі оперы Дзмітрыя Смольскага “Свая легенда”: памерлы аказваецца ўнутры замкнёнага кола, толькі не свечак, а людзей.

Такія ж беларускія спасылкі ёсць у сцэнічным антуражы, касцюмах герою, відэакантэнце. Меч, што выкарыстоўваецца як крыж, вядзе да п’есы “Крыжовы паход дзяцей” Андрэя Іванова ў рэжысёрскім працэтні Юры Дзівакова. Згуртаванне “рыцараў” — да пінінскай версіі “Пінскай шляхты”. Зібель (Антон Заруяндны) быццам родам з перадаваёнай Заходняй Беларусі. Храм, да якога прыходзіць цяжарная Маргарыта, нагадвае Каложскую царкву ў Гродне.

У фінале Маргарыта (Настасся Міхнавец) знікне за шырмай, зачыніўшы створкі перад маладым Фаўстам (Аляксандр Эндэка). Стары Фаўст (Іван Бярэзін) прагоніць Мефістофеля і сыйдзе ў ноч. А на задніку з’явіцца гётэўская цытата: “Увы, земной недолог путь, / И все ж во власти человека - / Великое творя, шагнуть / За рамки собственного века”. Развязка, скіраваная да ўспрыняцця старасці і смерці як заканамернасцей жыцця, вымушае задумвацца над сэнсам чалавечага існавання. І адначасова падказвае, што свае плюсы мае кожны ўзрост, а перавага сталага веку — у мудрасці і дараванні. Нечакана для студэнцкага спектакля?

Але ж які ён “студэнцкі”? Цалкам прафесійны! Ва ўмовах невялікай па сваіх памерах сцэны ўзнікае пудоўная камерная па сваёй сутнасці версія. Дзеянне пераведзена ў плоскасць міжасабных адносін, практычна без уздзеяння наптоў з яго “граматскай думкай”. Пры мінімуме тэхнічнай аснашчанасці дасягнуты максімум сцэнічных эфектаў. Відавочна, як узрасце майстэрства цяперашніх і колішніх выхаванцаў: чуйны аркестр на чале з Аляксандрам Высоцкім, добрыя галасы, высокая культура спеву (ці, у асобных выпадках, вынаходлівае рэжысёрскае апраўданне яе недахопа). Такі спектакль годны паказаў на шырокай публіцы! Пандэмія — толькі часовае перашкода. А трывалая — адсутнасць паўнавартаснай камернай опернай сцэны. Ды і не толькі ў самой навуцальнай установе. Такая воль “шахматная” задачка, і пакуль без вырашэння.

K

Класікі як класікі, а моладзь уключыла крэатыў...

Яшчэ працуе шэраг з адкрытых пляцовак, але галоўныя падзеі былі сканцэнтраваны, безумоўна, у Палацы мастацтва. І не толькі таму, што там — самая вялікая колькасць паказаных твораў (каля 150) і прадстаўленых аўтараў (каля 60). Гаворка ідзе не проста пра агляд усяго напрацаванага за апошнія гады, а пра тэндэцыі, якія выразна выявіліся падчас падрыхтоўкі і экспанавання.

Мы ўбачылі нечакана шырокую творчую геаграфію скульптуры, бо цікаваць да пластыкі вызначае ўсе рэгіёны краіны. Плённа працуе з матэрыялам і вобразамі Уладзімір Панцэлеў у Гродна. На стыку канцэптуальнага, авангарднага і дэкаратыўна-дызайнерскага накірунку паказвае сябе прэжны да эксперыментаў Віцебск — вярта згадаць цікавы асобны павільён твораў Сяргея Сотнікава. Застаецца верным даследаванню ўласнага свету ў аўтарскай пазнавальнай манеры Андрэй Вараб'еў з Магілёва. Не засталіся незаўважанымі работы Уладзіміра Ламейкі з Салігорска, зробленыя ў адметнай народнай стылістыцы з шамоту і дрэва.

Нечакана на скульптурны аб'ём выйшаў Пётр Кузьміч з Брэста, адметнасцю твораў якога стала ў прамым сэнсе ювелірная адточанасць кожнай дэталі.

Адметна, што ўсе мастакі працуюць у матэрыяле. Калі гэта не бронза, то сілімут, дрэва, шамот, палімер альбо аўтарская тэхніка. Да скульптуры натуральна далучыліся арт-аб'екты, сэнсава і фармальна разгарнуўшы межы традыцыйнай пластыкі. Кожны прадстаўлены твор — эксперымент, спроба вызначыць новую накірунку ў тэхніцы, стылістыцы або аўтарскім бачанні тэмы.

На выставе знайшлі месца самыя розныя жанры і плыні: ад традыцыйных партрэтных і фігуратывных вобразаў і кампазіцый — да правай сучаснага нефігуратывнага мастацтва, якое бо-

Фестываль скульптуры Беларускага саюза мастакоў падвёў вынікі

Андрэй Вараб'еў. "Віцебск — Мінск — Парыж".

Антон Нічыпарук (A.Nich). "Энігма".

Канстанцін Селіханав. "Урокі антрапалогіі" (фрагмент).

льш чым які-небудзь накірунак патрабуе ад гледача супраць, уважлівага пранікнення ў сутнасць аўтарскай канцэпцыі. Пры гэтым, як паказваюць апошнія гады выставачнай дзейнасці, прыхільнікаў класічнай школы і самых радыкальных авангардыстаў аднае пошук філасофскага складніку: мастакі даволі рэдка выбіраюць трывіяльны сюжеты. А вобразы, што ствараюцца, алегарычныя, напоўненыя глыбокімі перажываннямі. Нават "класіка нашых класікаў" — мастакоў старэйшага пакалення Генадзя Буралкіна, Анатоля Арцімовіча, Івана Міско, Эдуарда Астаф'ева змянілася, стала вастрышай, больш адточанай, псіхалагічнай і экспрэсіўнай — паўвечы часу, які патрабуе не філасофскіх развагаў, а аўтарскіх меркаванняў і рашэнняў.

А вось моладзь дык і ўвогуле паказала свабоднае валоданне матэрыяламі і тэхналогіямі. Іх нечаканыя рашэнні, нязвыклія, але такія яркая пластыка — сапраўдны прарыв у сучасным беларускім мастацтве. Дарэчы, важна, што Беларускі саюз мастакоў далучыў да Фестывалю таксама ступ-

дэнтаў і навучэнцаў мастацкіх каледжаў Мінска, якія паказалі свае творы ў галерэях Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Для іх Фестываль стаў першай рэспубліканскай выставай, якая з'явілася штуршком для творчасці нават у навукальным працэсе, а таксама прыступкай для ўступлення ў секцыю скульптуры БСМ. Мастацтвазнаўчае журы Фестывалю скульптуры Беларускага саюза мастакоў падвёў вынікі і можна павіншаваць пераможцаў.

НАМІНАЦЫЯ "КАНЦЭПЦЫЯ"

1 *месца*. Васіль Васільеў (Віцебск), куратар штогадовага праекта Abstract, аўтар шматлікіх інсталый, "культавая асоба" сучаснага віцебскага авангарда. Яго мастацкія пошукі вылучае шматпланавасць накірункаў, аснова якіх — выразна выяўленая форма і канцэпцыя.

2 *месца*. Канстанцін Селіханав (Мінск), аўтар шматлікіх работ у галіне манументальнай і станковай скульптуры, канцэптуальных праектаў. Удзельнік і аўтар экспазіцыі Нацыянальнага павільёна Рэспублікі Беларусь на Венецыянскім біенале сучаснага мастацтва (2015, 2019). Скульптура яго

мае розныя ўзроўні ўспрымання і трактоўкі. У кожнай сваёй рабоце мастак стварае новую пластычную форму. У формаўтваральным працэсе ўдзельнічаюць аб'ём, лінія, сілуэт, але найважнейшыя складнікі работ мастака — сканцэнтрыраванае рашэнне сэнсавых і філасофскіх задач у кожным творы.

3 *месца*. Андрэй Вараб'еў (Магілёў), аўтар памятнай шкоўскаму Агурку, "Гімн-насткі" ў Магілёве, "Студэнткі і студэнта" ў Горках і "Льва" ў Магілёве, шматлікіх станковых канцэптуальных серый. Вядучая тэма творчасці — аўтапартрэты. На сваім прыкладзе мастак разглядае ў цэлым такі феномен, як чалавек. Можна быць таму ў аўтапартрэтах ледзь адгалваўца, а часам і не адгалваўца зусім, рысы аўтара. А вось філасофскі бок для яго твораў вельмі характэрны і шматсэнсоўны. Скульптура закранае тэмы вечнасці, кахання, унутранага стану чалавека.

НАМІНАЦЫЯ "НАВАЦЫЯ"

1 *месца*. Вольга Орскі (Мінск), лаўрэат Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва 2020 года. Удзельнічаў больш чым у 40 выставах. У сваіх

працах імкнецца да сімвалікі, лаканізму і максімальнай выразнасці пачуццяў. Натхненнем можа стаць што заўгодна: ад рук сяброўкі да чыгуннай кілаграмавай гіры часоў СССР.

2 *месца*. Павел Куніцкі (Мінск). Скончыў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў па спецыяльнасці "скульптура". У творчасці мастак свядома адмаўляецца ад фонавых дэталей, сэнсавай і пластычнай выразнасці дасягае шматслаёвай трактоўкай сваіх твораў.

3 *месца*. Антон Нічыпарук (Мінск), скончыў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў. У творчасці галоўны аб'ект даследавання — трансфармацыя формы, якая ўспрымаецца ў работах як абстрактная геаметрыя і вобраз-сімвал адначасова.

НАМІНАЦЫЯ "ТРАДЫЦЫЯ"

1 *месца*. Генадзь Буралкін (Мінск), аўтар шматлікіх помнікаў і станковых кампазіцый. Асноўныя тэмы яго творчасці ўзяты з народнага жыцця, знігання з памяццю гісторыі, нацыянальнымі паданнямі. Творы адрозніваюцца магутнасцю, арганічным спалучэннем аб'ектаў і рэалістычным фармай, вытанчанасцю формаў, глыбокім філасофскім асэнсаваннем.

2 *месца*. Эдуард Астаф'еў (Мінск). Сярод шматлікіх работ — манументальныя комплексы, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне, манумент Раману Шацілу ў Светлагорску, помнік Франціску Скарыне, усталяваны ў Празе. Станковыя творы — не менш выразныя. Гэта малія формы з бронзы, сталі, шкла, а часам з падручных рэчэй — кавалка жалеза, валуна, люстэрка. Кожная яго праца — падстава задумаша пра вялікае і гераічнае, але пры гэтым мастаку не чужыя простыя і нават камічныя бакі быцця.

3 *месца*. Анатоль Арцімовіч (Мінск), заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, аўтар помнікаў, станковых работ і серый графікі. Сярод найбольш вядомых манументальных работ, якія ён стварыў (у сааўтарстве): манумент "Курган Славы", помнікі легендарнаму лётчыку-герою Аляксандру Гарайцу ў Віцебску, Рагнедзе і Ізяславу ў Заслаўі, Еўфрасініі Полацкай у Мінску, Франціску Скарыне ў Калінінградзе і іншыя. Станковыя скульптурныя творы мастака надзвычай экспрэсіўныя, выразныя, за-

Павел Куніцкі. "Чорная дыра".

вострана вобразныя. У апошнія гады мастак шмат часу надае малюнку, ствараючы нечаканыя дынамічныя графічныя лісты.

НАМІНАЦЫЯ "МАЙСТЭРСТВА"

1 *месца*. Уладзімір Панцэлеў (Гродна), аўтар помнікаў і шматлікіх станковых твораў. Скульптар аддае перавагу міфалагічнай тэматыцы. Спалучае традыцыйны арнаментальны канцэпт з канструктыўнай, лаканічнай, сферычнай формай. Анімалістычны жанр мастак выкарыстоўвае як метафару, ствараючы самадастатковы знаковы вобраз, напаяючы яго таямнічасцю.

2 *месца*. Іван Арцімовіч (Мінск). Разам з А.Сакаловым стварыў мемарыяльны комплекс Памяці спаленых вёсак у вёсцы Боркі. Аўтар манатрафіі "Беларуская школа скульптуры", шэрагу навуковых артыкулаў, каталогаў, альбомаў мастацкіх выстаў. Работа, якая прадстаўлена на Фестывалі скульптуры, успрымаецца як творчая лабараторыя, эксперымент, прыклад спалучэння арыгінальнага канцэпту вобразнага рашэння і майстэрства яго стварэння ў матэрыяле.

3 *месца*. Аляксандр Шапіло (Мінск). Аўтар помнікаў, станковых кампазіцый, канцэптуальных праектаў. У асноўным працуе з бронзай, якая дазваляе яму дасягаць амаль імпрэсіяністычнай малільнай формай. Яго пластыка экспрэсіўная, гэтаму спрыяе гульня святла і цёна на паверхні работ. Пластычныя формы наўмысна дэфармаваныя, выразныя, сілуэты застраўня, даведзены амаль да гратэска.

Застаецца дадаць, што мне, як першаму намесніку старшын Беларускага саюза мастакоў, давялося працаваць у складзе журы Фестывалю скульптуры. У яго ўваходзілі таксама Кацярына Ізафатава — загадчык аддзела Беларускага мастацтва XX — XXI стагоддзя Нацыянальнага мастацкага музея, Галіна Лалзісава — дырэктар Музея гісторыі горада Мінска, Вольга Рыбчынская — вучоны сакратар Нацыянальнага цэнтру сучаснага мастацтва ў Мікалай Паграноўскі — старшын секцыі крытыкі і мастацтвазнаўства БСМ, галоўны захаваўнік Мемарыяльнага музея-майстэрні З.Азгура.

Наталія ШАРАНГОВІЧ,
мастацтвазнаўца

З чаго пачынаецца прафесіяналізм? У мяне свой адказ на гэтае пытанне. Пастаянна згадваю словы маці-настаўніцы: “Не чакай удзячнасці ад вучняў і ад родных дзяцей”. Гаворка — пра самаахвярнасць. Вы заўважылі, як рэдка мы ўжываем гэта слова? Між тым, абіраючы свой будучы статус, я ўпэўнены, мы павінны ўсведамляць, што ахвяруем часам, нервамі, урэшце — жыццём дзеля таго, каб годна праіснаваць на кананічных шляхах. А любая ўдзячнасць збоку — рэч прыемная, але пазбаўленая аб’ектыўнасці. Свае шчыраванні мы павінны ў першую чаргу ацэньваць самі. І ў гэтым — таксама прафесіяналізм. Прыемна, што “Культуру” выпісваюць таксама прафесіяналы. І не толькі выпісваюць, але і лісты нам шлюць. Пра іх змест — і гаворка.

“Другі дзень семінара адбыўся на базе аддзела раёмстваў і народнай творчасці. Гаворка ішла пра кірункі дзейнасці устаноў, пра даследаванні традыцыйнага касцюма Гродзеншчыны, а таксама — пра традыцыйнае беларускае ткацтва Панямоння. Перад удзельнікамі выступіў фальклорны гурт “Талер”. Потым была экскурсія ў Лідскі замак.”

Нізка навін з Полацкага раёна. Аўтар усіх — рэдактар тамтэйшага РЦК

Пад вечную музыку Beatles

Яўген РАГІН

Не прыйшлося доўга думаць, чым адкрываць агляд. Ірына Хілюціч з цэнтральнай гарадской бібліятэкі **Жодзіна**, прама скажам, прыемна здзіўля. “Сёлетна на абалежэнні нашай установы чытач іншым разам чуе... музыку. Праект даўжыняй у год называецца “Літаратурна-музычны плейліст-2021”. Мэта — папулярназаць кнігі праз музычныя творы, выкарыстання аўтарна ў сюжэце рамана, апавесці ці апавядання. Магчымаць пачуць і адчуць ужо знаёмыя кнігі з іншага ракурсу, зразумець ізамааадносінны герою з дапамогай музыкі ўзімае інтэрэс да чытання на новы ўзровень, прымушае чытача больш дасканала прааналізаваць чужыя словы, думкі ды ўчынкі”. Прыдумка бліскучая! А штуршком да дзеяння, як сьвярджа Ірына Хілюціч, сталі дзве кнігі: “Крэйцарава саната” Льва Талстога і “Гранатавыя бранзалеты” Аляксандра Купрына, у якіх гучыць Бетховен. Потым аўтарка згадвае “Абломава” Івана Ганчарова і оперу Беліні, “Партрэт Дарыяна Грэя” Оскара Уайльда і музыку Шапэна і Вагнера, “Нарвешкі лес” Харукі Муракамі і песні The Beatles. Словам, цудоўны праект, але... А беларускія пісьменнікі чаму засталіся ўбакі? Натуральна, пытанне патрабуе вельмі грунтоўнага разгляду. І вась так, наўсвідку я асабіста магу згадаць толькі Дзмітрыя

Падбярэзскага, у якога літаральна ва ўсіх літаратурных творах дэ-рэчым фонам да сюжэтных падзей гучыць джаз. А сярод класікаў варта зазначыць Багушэвіча, Багдановіча, Коласа ды Купалу, якія ўшаноўвалі фальклор. Не сумняваюся, пасля засяроджанага аналізу прыклады аічыннай літаратурнай меламаніі можна доўжыць і доўжыць.

Мяне яшчэ і іншая праблема турбуе. Да прыкладу, колькі часу ў аўтараў адмысловых творчых праектаў застаецца на сям’ю: мужа і дзяцей, а яшчэ — на хатнюю гаспадарку? Па маім падліку самаахвярная жанчына-работнік культуры для таго, каб заставацца ўзорнай у прафесіі і сям’і, не павінна, вобразна кажучы, спаць увогуле. Каюся, гэты бок справы “К” асвятляе вельмі рэдка. Трэба выпраўляцца.

У бібліятэках **Зэльвеншчыны** бібліядзгустая стала нормай. Прынамсі, пра гэта даводзіць намеснік дырэктара Зэльвенскай раённай бібліятэкі Вольга Камжэвіч. “У **Караліскай інтэраванай бібліятэцы**, — піша яна, — ладзілася бібліядзгустая “Падарожжа на лясчэбнай паліне”, падчас якой можна было пазнаёміцца з самымі рознымі выданнямі, скіраванымі на захаванне нашага здароўя. У тым ліку і духоўнага. У **Елкаўскай сельскай бібліятэцы** рэалізоўваецца праект “Святло пад кніжнай вокладкай”. Чытачы аналізуюць змест правааслаўных кніг, у тым ліку **Бібліі**”.

Не забывае дасылаць свае допісы Валянціна Расошанка — галоўны бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Светлагорскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі. Менавіта літаратура злучыла бібліятэкараў гарадской бібліятэкі “Садружнасць” **Феадосіі**, сябраў тамтэйшай творчай суполкі, куды ўваходзяць і беларусы, са светлагорскімі калегамі.

Яшчэ адзін інтэрнэт-мост наведзены паміж кобрынскімі і бранскімі паэтамі. Бібліятэкар бібліятэчнага маркетынгу **Кобрынскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі Наталля Ефіцьева распавядае пра выніковае стасункаванне з **Бранскай** абласнай навуковай універсальнай біб-

ліятэкай імя Фёдара Пютачава: “Паэты гэтым разам дзяліліся творчымі напрацаўкамі, прэзентавалі новыя кнігі, чыталі вершы”.

Днямі **Альхоўскай** сельскай бібліятэка, што ў **Астравекі** раёне, “пераехала” ў лес. Не назаўсёды, на час. Бібліятэкар пра сувязь з грамадскасцю аддзела бібліятэчнага маркетынгу райбібліятэкі **Вольга** Заянчоўская тлумачыць: “**Бібліятэкар Юлія Заруба** з юнымі чытачамі сустракала вясну ў лесе. Размаўлялі з тлушчакі, любаваліся кравідамі, рабілі салфі, згадвалі вясновыя вершы. Завершылася мерапрыемства ў бібліятэцы. Тут прайшла экалагічная віктарына.”

“Ведай нашых!” — усклікнуў журналіст з **Клімавічаў** **Іван Лапо** і напісаў пра тое, як у Нацыянальнай акадэміі навук віншавалі ўдзельнікаў першага рэспубліканскага творчага конкурсу пісьмовых работ “За што я люблю родную зямлю”. Да слова, у

На здымках:

- 1 Народны фальклорны ансамбль “Галасы спадчыны” ў Багатырскім сельскім клубе.
- 2 Ліда: майстар-клас па розных тэхніках ткацтва.
- 3 Астравецкія школьнікі вітаюць весніку вясны.
- 4 Удзельнікі народнага тэатра-студыі гульні “Карагод”.
- 5 “Літаратурна-музычны плейліст-2021” у Жодзіна.
- 6 Этнаграфічны праект “Шляхам продкаў” рэалізоўваецца на Полаччыне ўжо пяць гадоў.

конкурсе бралі ўдзел 840 чалавек ад 6 да 90 гадоў. Аўтар допісу ганарыцца, што сярод 200 пераможцаў узнагароджаны і прадстаўнікі **Маріёўскай** вобласці: з Горак, Хоцімска, Бабруйска, Быхава. У намінацыі “Магутная міла паэзіі” перамогу атрымаў і сам **Іван Лапо**. Віншуйце!

На парадку дня — клубны клопат. У **Лідзе** прайшоў рэспубліканскі семінар-практыкум “Рэгіянальная народная культура: выяўленне, захаванне і трансляцыя ў сучаснае асяроддзе”. Метадыст **Ліскага** раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці **Ірына Струмскі** распавядае:

Кацярына Паўловіч. Яна паведала пра этнаграфічны праект “Шляхам продкаў”, які рэалізоўваецца васьмю годамі. Па выніках экспедыцыі, пошукава-збіральніцкай, краязнаўчай і этнаграфічнай дзейнасці ладзіцца народныя святы і мерапрыемствы “3 народнай скарбонкі Полаччыны”. А яшчэ складзены зборнік кулінарных рэцэптаў “Смачнае падарожжа Надзейкі”, распрацаваны турыстычныя даведнікі ўнікальных абрадаў **Полацкага** раёна. А сёлетна ў рамках згаданага праекта праходзіць раённы агляд-конкурс фальклорных калектываў клубных устаноў

Клубныя паслугі — з колаў

“Калаўрот часу” і рэалізацыя цыклічнага праекта “Крок да гульні” (рэжысёр народнага тэатра “Грыбны сезон” Вольга Фёдарова збірае рэгіянальныя гульні і сістэматызуе адзіны металычны дапаможнік, прэзентацыя якога намечана на канец года).

Народны ансамбль народнай песні “Заманіха” (дзейнічае пры Полацкім раённым Цэнтры культуры) стаў днём і Заслужаным аматарскім калектывам Рэспублікі Беларусь. Калектыву — 20 гадоў. У рэпертуары — больш за 300 вакальных твораў.

Сёлета Полацкі РЦК праводзіць цыкл творчых сустрэч з паэтамі і праявімі Полаччыны “Родная мова — культуры аснова” ў рамках Спецыяльнай праграмы падтрымкі беларускай мовы. Першая акцыя адбылася ў Руднянскім сельскім Доме культуры. Эстафету прыняў Зялёнкаўскі СДК. Потым за справу ўзяўся Багатырскі сельскі клуб. Цыкл сустрэч працягваецца.

У Полацку ўвогуле любяць практычна дзейнасць! Днямі ў раённым Цэнтры культуры стартаваў чарговы праект “Зладовае пакаленне”, які спалучае культуру і спорт.

Культарганізатар культуры-масавага сектара **Бабруйскага** Палаца мастацтваў Ірына Аўсянікіна піша пра ўрок памяці аб вянзях фашысцкіх канцэнтрацыйных лагераў.

У Бярозе прайшоў адкрыты раённы фестываль-конкурс фартэпіяннай музыкі “Сузор’е”. Юныя піяністы раёна, а таксама з Кобрына, Івацэвічаў, Драгічына (усяго 32 удзельнікі) дэманстравалі сваё майстэрства. А трэба было прадэманстраваць паліфаную, лірычную п’есу і віртуозны твор. Лепшыя паказчыкі прадэманстравалі вучань **Белазёрскай** дзіцячай школы мастацтваў Андрэй Уласюк, Ефрасіння Шкадзюк і Вялета Навумчык з **Драгічынскай** ДШМ.

Народны тэатр-студыя гульні “Карагод” **Грынкаўскага** сектара культуры (Свіслацкі раён) запрасіў ахвотных на тэатралізаванае свята “Вясна: мары і настроі”. Гэтай тэме былі прысвечаны фотавыстава і дэкламаванне вершаў.

І пад завесу сённяшняга агляду спецыяліст **Савецкага** раённага аддзела надзвычайных сітуацый Мінска Таццяна Бычанок нагадае, што ў сталіцы з 12 па 28 красавіка ладзіцца пажарна-прафілактычная акцыя “За бяспеку разам!” У ходзе яе прадстаўнікі МНС правяраюць супрацьпажарны стан дамоў і кватэр, выступаюць у працоўных калектывах па пытаннях захавання правілаў пажарнай бяспекі.

Дзейнасць перасоўных устаноў культуры — адзін з самых доўгатэрміновых праектаў па захаванні беларускай вёскі. І скіраваны ён найперш на пастаяннае ўдасканаленне пазастацыянарага абслугоўвання маланаселеных і аддаленых вёсак. А гэтай тэме — адна з прыярытэтных для “К”. Распачалі яе распрацоўваць у папярэдніх нумарах, сёння працягваем. Мяркуем, што цягам года выступіць тут павінны загадчыкі перасоўных клубаў ды бібліятэк, а таксама — спажывы культуры і інфармацыйнага абслугоўвання. А сёння мы друкуем аналіз дзейнасці аўтаклубаў кіраўніка Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтры народнай творчасці Кацярыны Лабукі.

нізаваны курсы па тэме “Удасканаленне дзейнасці аўтаклубаў і аўтабібліятэк. Новыя формы і метады аказання паслуг насельніцтву”. У мінулым годзе абласны металычны цэнтр правёў семінар для аўтаклубаў “Арганізацыя апалячэння насельніцтва. Аказанне платных паслуг”.

Раз у тры гады ў рамках абласнога свята гумару “Смяяцца не грэх” ладзіцца агляд-конкурс на лепшую пастаноўку работы “Вясёлы аўтобус”. У 2019 годзе аўтаклубы падрыхтавалі аўтарскія гумарыстычныя міні-спектаклі, музычныя нумары і пародыі. У конкурсе супернічалі 16 аўтаклубаў. Сёлета мяркуецца правесці конкурс у Шумліліне.

ДАРОГІ ПАМЯЦІ

Не абышліся мы летась без аўтаклубаў і падчас абласной патрыятычнай акцыі “Дарогі памяці”, прымержаванай да 75-годдзя Вялікай Перамогі. Акцыя стартвала 8 красавіка 2020 года ў Дубровенскім раёне. Потым эстафета Памяці пераходзіла з раёна ў раён. Завяршылі мерапрыемства прадстаўнікі Лёзненскага раёна, які ў вобласці быў вызвалены першым і на тэрыторыі якога знаходзіцца больш за 80 воінскіх пахаванняў і 600 помнікаў.

Сёлета плануецца правядзенне абласной акцыі “Дарогі спаленых вёсак”, а ў наступным — “Партызанскімі дарогамі”. Застаецца даць, што работа аўтаклубаў будзе ў шчыльным кантакце з дзяржаўнымі арганізацыямі і грамадскімі суполкамі.

А ШТО Ё ГАРАЖАХ?

Аўтапарк патрабуе абнаўлення амаль у кожным рэгіёне, бо транспартныя сродкі набыты ў 2005 — 2009 гадах. На сёння абнаўленне аўтапарка адбылося ў Віцебскім, Дубровенскім, Мёрскім, Аршанскім, Полацкім, Расонскім і Шумлілінскім раёнах. Абнаўленне адбылося ў 2018 — 2019 гадах.

Ва Ушацкім раёне наўняны транспартны сродак з’яўляецца не спецыялізаваным транспартам.

МІКРАФОНЫ, ГЕНЕРАТАРЫ...

Не пашкодзіла б набыць мікрафоны і генератары. Апошнія ёсць толькі ў Лепельскім, Лёзненскім, Расонскім, Талачынскім, Чашніцкім раёнах. Не стае музычных інструментаў, сцэнічных касцюмаў да калектываў мастацкай творчасці. Існуе і кадравая праблема: патрабуюцца работнікі са спецыяльнай адукацыяй (да прыкладу, у Лёзненскім і Расонскім раёнах).

Дзейнасць аўтаклубаў будзе больш эфектыўнай, калі мы працягнем практыку пашырэння форм культурных паслуг, рэалізацыі брэндавых праектаў. Не на апошнім месцы знаходзіцца піяр і рэклама.

Кацярына ЛАБУКА,
дырэктар Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтры народнай творчасці
Фота з архіва цэнтры

12 ВЬЕЗДАЎ У МЕСЯЦ

На сёння парк аўтаклубаў вобласці складае 18 адзінак. У зоне іх абслугоўвання — больш за 1 400 вёсак.

Мы пастаянна аналізуем дзейнасць гэтых перасоўных устаноў культуры і адзначаем станоўчую дынаміку. Напрыклад, да ўзроўню 2015 года колькасць праведзеных аўтаклубамі мерапрыемстваў вырасла больш чым на 50 працэнтаў. Гэта значыць, ажыццёўлена 4 432 акцыі (з іх на вёсцы — 3 727). За месяц прыблізна адзін аўтаклуб ладзіць 18 мерапрыемстваў. У гэтым плане лепшыя паказчыкі ў Глыбоцкім, Аршанскім, Талачынскім раёнах. Адстаюць у Лепельскім, Лёзненскім і Шаркаўшчынскім.

У калег з іншых раёнаў узнікаюць пытанні пра перыядычнасць выездаў перасоўных устаноў культуры. Хтосьці кажа, што ў асобную вёску аўтаклуб можа і раз на год завітаць. Выснова сумніўная. Летась нашы аўтаклубы зрабілі 2 638 выездаў (146 — у год), а ў сярэднім на аўтаклуб іх 12 у месяц. Заўважце і тое, што на маршруце аўтаклуб можа падахапіць жыхароў паселішчаў, дзе толькі некалькі вясцоўцаў, і прывезці іх да месца правядзення мерапрыемства, а потым адвезці назад.

АДДЗЕЛ ЦІ СЕКТАР

Аўтаклуб — транспартны сродак. Ён не можа быць асобнай юрыдычнай асобай або філіялам. Аўтаклуб уваходзіць у склад дзяржаўнай установы культуры як аддзел (калі ў штаце ёсць 4 чалавекі), сектар (тры чалавекі: вадзіцель, загадчык, культурганізатар). Як правіла, працуюць загадчык, гукаапарат і вадзіцель, у рэдкіх выпадках — кіраўнік калектыву. 20 працэнтаў работнікаў аўтаклубаў маюць вышэйшую адукацыю.

У Палажэнні ці Статуте ДУКА трэба прапісаць, чым займаецца перасоўны клуб. Штогод распра-

Падчас сустрэчы аўтаклубаў Лепельскага і Докшыцкага раёнаў у рамках патрыятычнай акцыі “Дарогі памяці”

Фальклорная дзея ў Шумлілінскім раёне.

У Лёзненскім ваенна-гістарычным музеі.

цоўваецца маршрут наведвання аддаленых вёсак. Вядзецца журнал выездаў, яны павінны супадаць з пуцявымі лістамі аўтамабіля. Вельмі істотна тое, што зона абслугоўвання аўтаклуба не павінна мець тая ж населены пункт, што ўваходзіць у зону абслугоўвання сельскага клуба.

Аўтаклубы ці сектары нестачыянарага абслугоўвання насельніцтва працуюць, як і клубныя ўстановы. Формы дзейнасці могуць быць рознымі, але не варта забывацца на святы вёсак (яны яшчэ не зніклі з карты Беларусі). Пры сектарах могуць працаваць клубныя фармаванні. Да слова, іх колькасць у вобласці павялічваецца.

МЕТОДЫКА ТАКТЫКІ І СТРАТЭГІ

У вобласці наладжана сістэмна метадычная работа па зэмаплячэнні дзейнасці аўтаклубаў. Пазалета на базе абласнога цэнтры павышэння кваліфікацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў устаноў культуры былі арга-

Гэты мінскі фатограф за мінулыя гадоў пяць аб'ездзіў усю Беларусь, стварыў проста летапіс традыцыйных беларускіх свят і абрадаў, зафіксаваў многае з таго, што набыло і набывае ў нас статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці. І прыгожыя фотаальбомы, і навуковыя, і асветніцкія выданні — усе з фатаграфіямі Альфрэда Мікуса. Стаж у гэтай прафесіі ў параўнанні з мэтрамі ў яго і не такі вялікі, усяго гадоў дзесяць. Але ж і перамог на прэстыжных міжнародных конкурсах ужо больш за многіх — а прынеслі іх яраз работы, створаныя ў беларускай глыбінцы. Як знайшлася “свая” тэма, чаму атрымліваецца здымаць такіх прыгожых людзей, пры чым тут любоў — гутарым з вядомым майстрам.

“Пятровіца” ў вёсцы Шыпілавічы Любанскага раёна Мінскай вобласці.

бедна жывуць людзі, што ядуць, чым хварэюць.

— А ў нашых вёсках вы такога не заўважаеце?

— І заўважаю, і разумею, чаму так, а не гэтак. Але ўсё роўна — хачу паказаць не беднасць ці нездароўе, а душу, духоўнае багацце гэтых людзей, іх мудрасць, іх гісторыю. А колькі разоў яны мяне здзіўлялі сваім жыццёлюбствам! Вось едзеш у нейкую далёкую-далёкую вёску, да якой і дарогі не знойдзеш, прыязджаеш — дамоў 80, а жывуць тры бабкі. Заходзіш у хату і ў размове пытаешся ў старой гаспадыні: “А вы хоць у райцэнтр калі выбіраецеся? Да сельсавета ўдаецца дабрацца, ці так у хаче і сядзіце?” — загады ўжо з усім спачуваннем пытаешся. А ў адказ чуеш: “А чаго ж, дзятка, мне не выбірацца? Я толькі тры дні як з Люксембурга вярнулася”, — у яе там дачка, унучкі.

У Пастаўскім раёне я штогод здымаю адну і тую ж жанчыну, сёлета ёй булзе 103 гады, яна гаворыць толькі па-польску. Здымаў, як ёй было 99, потым 100, 101, 102... А яна яшчэ дыванкі розныя пляце з цэлафанавых пакептаў. І вась прыязджаю чарговы раз — няма бабкі ў хаче! Шукаю, і знаходжу ў папавецы, дзе яна нажоўкай піліць сабе дрывы!

А як не расчуліцца ад такой гісторыі: узімку ў адну пастаўскую вёску ледзь прабіўся, снегу па калена было — з жонкай на інтэрв’ю паехалі. Дабраліся нарэшце, а на стале мандарынікі, свежы вінаград. Пытаюся — адкуль жа гэта ўсё? А гаспадыня і кажа: “Я дзед на веласіпедзе ў магазін паслала, а то прыедуч журналісты з горада, а ў нас на стале нічога няма”. А гэта 12 кіламетраў ад вёскі. Як? Настолькі мяне ўражваюць падобныя моманты, што я ледзь не плачу часам.

І там, дзе не першы раз бываю, бабўлькі мяне любяць — “Алічак, Алічак”, і ўсе клапоціцца, падкармліваюць, пакуначкі збіраюць з агародаў. І я сам, калі еду куды міма, дык да знаёмых, здараецца, заяджаю, а да бабы Каші ў вёску Пагогост Жыткавіцкага раёна, дзе “Юраўскі карагод” ладзіць, дык абавязкова. Даўно яе ведаю, бачу, як з гадамі ёй усё цяжэй, і дзяцей пахавала. Набюру мех якіх прадуктаў ды звярну з дарогі чаю папіць разам. І яна ў адказ: “Ведала, што прыедзеш, падрыхтавалася — вась і табе падаруначак”. А ў ім пад 80 градусаў! (смех)

— Ціпер кожны, маючы смартфон, адчувае сябе фатографам, але ж калі гаворка ідзе пра мастацтва фатаграфіі, то далёка не ўсё так проста.

У вас гісторыя даволі хуткага поспеху: вы толькі выршылі заняткі справай на прафесійным узроўні, і адразу пачалі перамагаць на самых буйных, самых значных фотаконкурсах у свеце, вашае імя ціпер

Чалавек, які любіць

Надзея КУДРЭЙКА

Як убачыш дзе свежыя яскравыя фота з народнага вясковага свята, дык хутчэй за ўсё аўтарам іх будзе Альфрэд МІКУС

— Як так сталася, што вы захапіліся здымкамі менавіта народных свят і абрадаў і за некалькі гадоў ажно сталі аўтарызітамі ў гэтай галіне?

— Мне ўсё гэта блізка, я і сам у вёсцы нарадзіўся — у Пружанскім раёне, жыў там у маленстве. Але як фатограф уцягнуўся гадоў шэсць таму, калі ажаніўся з маёй цяперашняй жонкай: яна працуе ў раённай газеце ў Паставах, і я ездзіў разам з ёй па вёсках, здымаў. А там вельмі цікавыя мясціны, і людзі адметныя. Я бачыў, як адыходзіць эпоха, — асабліва калі прыязджаў куды другі раз, трэці: старыя паміралі, носыбітаў абрады станавілася ўсё меней ці не заставалася зусім. Але ж тыя, з кім сустракаўся, усе былі такімі кранальнымі, такімі сапраўднымі — я вельмі прасякнуўся менавіта самімі людзьмі.

Дарэчы, на міжнародных фотаконкурсах па ўсім свеце якраз гэтыя мае работы мелі найбольшы поспех, выклікалі непаробную цікавасць. Я зразумеў, што трэба здымаць, трэба фіксаваць — больш такога не будзе. І вась пяць гадоў я шчыльна займаюся гэтай тэмай, і не надакучвае. Хоць і розныя іншыя практы раблю — нядаўна прадстаўляў у фотаклубе “Мінск”, у які ўваходжу, сваю новую выставу “Саманасам у прыродзе” з грыфам “18+” — прыгожая жанчына, лес. Але народныя свята, абрады, вёскі — гэта тое, што найбольш вабьць, і тое, чым я пачынаў займацца не для заробку, а

Геназфа Гіляраўна Шчучко адзначыла 102 гады (вёска Дуброўшчына Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці).

менавіта па нагхненні, па любові. Апошнім ужо часам мае здымкі можна пабачыць шмат дзе — у СМІ, у фотальбомах розных, у спецыяльных выданнях. А бортніцаў у Лельчыцкім раёне, напрыклад, я чатыры гады запар здымаў проста таму, што цікава: ездзіў за свае грошы, на сваёй машыне, хоць край і няблізкі. Напрыканцы мінулага года знайшлося фінансаванне, і з’явілася цудоўная кніга “Бортніцтва — сувязь часоў”, у якой каля чатырох сотняў маіх кадраў. Талы ж у снежні UNESCO уключыла “Культуру бортніцтва” (сучасную намінацыю Беларусі і Польшчы) у Рэпрэзентатыўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва, і цяпер дае грошы на стварэнне яшчэ аднаго выдання: у нас будзе вялікая экспедыцыя разам з экспертамі UNESCO.

— Ці можна сказаць, што цяпер вы асноўны летапісец ародных свят у Беларусі?

— На гэтай тэме праславілася нямаля знамяцітых фатографу — той жа Анатоль Кляшчук, Аляксей Сталароў, іншыя. Я ў параўнанні з імі зусім нядаўна да яе вярнуўся: Анатоль Кляшчук, напрыклад, гадоў сорак ужо здымае. Ды й проста ў прафесійнай фатаграфіі я ж не так даўно — гадоў дзесяць толькі. Здымаў, канешне, і раней, заўсёды здымаў, у якасці хобі. А так — займаўся сваім невялічкім бізнесам, які ўрэшце прыктыў. Але зараз я, можа, найбольш актыўны фатограф, у колькасці здымак са мной складана паспрачацца. Вось літаральна за апошні тыдзень-два пабываў у Любанскім раёне, у Салігорскім раёне ў вёсцы Гаўрыльчыцы здымаў даволі рэдкі вяснавы абрад “Закалыхванне”: там у цэнтры падзеі арэлі — “кальска”, на якой закалыхваюць дзяцей, каб былі здаровыя, і незамужніх дзяўчат, каб знайшлі пару.

Антон Імпалітавіч і Алімпія Іосіфаўна Лоўчыкі (вёска Дамуці Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці).

Увогуле, за год мяне бывае каля 50 выездаў. Праўда, не толькі на народныя свята. Яшчэ ў супрацоўнічаю з Нацыянальным агенствам па турызме, атрымліваецца наведаць такія месцы, куды проста так і не трапіш. Зусім нядаўна на “Барысаўдрэве” адзняў увесь працэс вырабу запалак — надзвычай захапляльна! Ці знакаміты гранітны кар’ер у Мікашэвічах з яго неверагоднымі краявідамі.

— На вавых фотаздымках вясковыя людзі атрымліваюцца прыгожымі і цікавымі, і колькасць зморшчын на іх тварох гэтак не перашкаджае...

— Мабыць таму, што я ўсіх іх люблю. Калі пачаў здымаць абрады, якраз і ўраўніўся вялікай колькасці прыгожых людзей — асабліва гарачыя эмоцыі былі ад старых, я імі захапляўся. Як вяртаўся з якіх-небудзь першыя дні, бо ўжо прыязваўся да сваіх герояў. Я

“дзяўчонкам” так і казаў, як прыходзіў час развітацца: “Я ў вас закахаўся, і цяпер некалькі дзён буду пакутваць”. “Дзяўчонкам” я і нядаўна на “Барысаўдрэве” яны, алчуваючы мае добрыя пачуцці, з даверам да мяне ставяцца, разнявольваюцца. Таму і атрымліваюцца такія жывыя, шчырыя фатаграфіі.

Я не вышукваю бруд. Нават калі бедненка, не вельмі чысценка і не вельмі радасна, у мяне ўсё атрымліваецца прыгожым. Як я заўсёды кажу: “Нехта бачыць у лужыне бруд, а нехта — адлюстраванне неба і сонца”.

— Мабыць, такі характар у вас і на жыцці, вы увогуле “чалавек-свята”?

— Так і ёсць. Я не люблю здымаць гора, пакуты. Неяк працаваў па замове швейцарскага Чырвонага крыжа, разам з экспертамі тры месяцы ездзіў па Сербіі, Босніі і Герцагавіне, Балгарыі. І былі мы ў такіх мясцінах, дзе мне складана даваліся здымкі, калі я бачыў, як

вядомае ад Амерыкі да Азіі. І ўсё ж — вучыцца давалося.

— І нямала. Святло я сапраўды адчуваю, нават з такога пункту погляду, што сам па адукацыі фізік-матэматык. Але для прафесійнай працы ведаў не хапала, і я пайшоў на гадавыя курсы практычнай фатаграфіі ў Акадэміі мастацтваў, дзе сярод іншых нам выкладаў адзіны ў Беларусі кандыдат навук па тэарэтычнай кампазіцыі Уладзімір Голубеў. Камусьці было няпроста, а я, фізік, разабраўся даволі хутка — з залатым сячэннем, тэорыяй святла, тэорыяй позірку і гэтак далей. У фотаклубе “Мінск” мэтры мяне потым нават крытыкавалі — маўляў, мае работы настолькі правільныя і бездакорныя, што душы не адчуваецца. І тады я пачаў крыху збіваць кампазіцыю, каб атрымлівалася больш жыва. Вучыўся яшчэ і пры Саюзе дызайнераў у знакамитага фатографа Валзіма Качана, у міжнароднай школе ў расійскага фоталакументаліста Ігара Мухіна.

Першыя вялікія перамогі пачаліся яшчэ ў 2013 годзе,

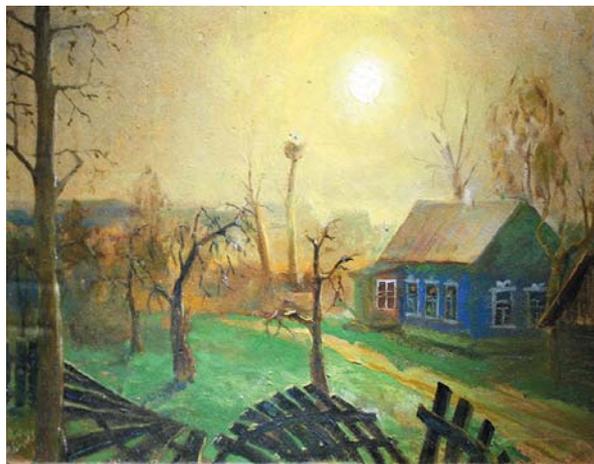
як фотамастак. Цяпер мяне запрашаюць у якасці судзіі.

— **Вяртаючыся да народных свят і абрадаў — ці ўсе існыя ў Беларусі вы ўжо адзіны? Ці маеце свае прыхільнасці?**

— Асноўныя, больш-менш вядомыя, ёсць усе, і многія не па адным разе. Вось зусім нядаўна ўпершыню здымаў масленічнае “Пахананне дзёда” ў музеі ў Строчыцах пад Мінскам, дык тыя фота нарабілі трохі шуму. У арыгінале абрад — з Гарадоцкага раёна Віцебскай вобласці, ад Мінска кіламетраў 400, і я ніяк не даеду. А тут у Музеі народнай архітэктуры і побыту вырашылі зрабіць рэканструкцыю. Маркоўка ў дзёда прысягвала, канешне, увагу публікі. (смах) Але бывае цяпер і так, што ледзь не для мяне аднаго абрад ладзіць. Згадваю гісторыю з напайжывой ужо вёскі Ахонава ў Гродзенскай вобласці, якая мае свой адметны абрад на Юр’я. Сутнасць традыцыі ў тым, што сяляне хадзілі па хатах, дзе нарадзілася дзіця, гаспадыня хаты кідала ім пояс, а госцікі павінны былі

Калі вершы натхняюць на жывапіс

Выстава-трылогія паэта і мастака

Уладзімір Бабраўнічы. “Вясна”.

Музей бітвы за Днепр у Лоеве прэзентуе выставу жывапісных работ лоеўскага мастака Уладзіміра Бабраўнічага “Па наказе сэрца”. Праект складаецца з трох частак. У першай “Змярканне” — краявіды Лоеўшчыны, у другой “Тут грывелі...” мастак дзеліцца распачу роднай вёскі, спаленай падчас вайны і адбудаванай руслічымі вяскоўцамі. Трэцяя частка называецца “Аўтапартрэт. Пралесе, вечар...” Тут сабраны відарысы Лоева і выявы людзей, а таксама аўтапартрэт самога мастака, зусім маладога.

Аўтапартрэт.

“Змрок начны”.

“Юраўскі карагод” у вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці.

калі я тры ўзнагароды прывёз з прэстыжнага міжнароднага конкурсу Humanity Photo Awards у Кітаі, што ў той год праводзіўся сумесна з UNESCO. Да мяне з Беларусі толькі адзін фатограф там перамагаў — Андрэй Лянкевіч з праектам “Паганства”. Пасля наш старэйшы фатограф з Магілёва Васіль Цітоў захаваў мяне пачаць удзельнічаць у конкурсах FIAP — Міжнароднай федэрацыі фатаграфічнага мастацтва. А сам Васіль мае высокае званне афіцэра FIAP. Я паспрабаваў, і праз нейкі час пайшлі ўзнагароды, і нямала: без залатых сціплаці, мяне можна назваць самым медальным фатографам Беларусі, гэтымі прызамі два сталы залатыя. (смах) Ёсць сярод іх і такая каштоўная ўзнагарода, як залаты медаль Фатаграфічнага таварыства Вялікабрытанія, які вельмі рэдка каму-небудзь уручаецца, — а ў мяне іх два. Я ўжо атрымаў пажышчывае званне артыста FIAP, валодаю карткай, што дае права па ўсім свеце бясплатна карыстацца выстаўкамі, музеймі і іншым падобным... На тым я з конкурсамі вырашыў звязаць — ужо даказаў сабе, што часосці варты

яго разарваць, каб дзіця было здаровенькім. Але ж у гэтай вёсцы дзяцей ужо няма! То прыдумалі — а пойдзем да Пятроўны, яе ўнучка ў Германіі сына нарадзіла! І смешна, але ж і сумна.

Самыя жывыя гэта, канешне, палескія святы. Я вельмі люблю тыя мясціны, і акрамя свят там многа цікавага. Але ж, мабыць, любімае маё месца — Любаншчына, з Сяргеем Выскваркам з Любанскага раёнага цэнтра культуры я сяброую. У яго па ранне каля 20 калектываў, і ўсе такія прыгожыя, душэўныя. Мы рабілі з імі вялікі фотальбом, і яшчэ маем пэўныя, досыць грандзёжныя планы. Сяргей Выскварка ж такі маладзенька, цяпер на Любаншчыне столькі ўсяго цікавага — і калектывы народных, і майстры, і фестываль “Пятровішча”, і Дом хлеба яны ў Жораўцы зрабілі!

— **Пра што яшчэ марыце ў прафесіі?**

— Можна, я такі прыземлены чалавек, але пра што мару, тое і дазваляю сабе зрабіць. (смах) Мару, каб больш было прыгожых фотальбомаў, каб фатаграфіі заставаліся людзям на памяць, каб праца мая была недарэмнай.

Самадзейны паэт, натхнёны мастак, закаханы ў свой родны куток Лоеўскага краю... Вёска Ваўкашанка, Уборак, палеткі дый узгоркі, пералескі ды раўнінныя палі з дзіцяціна натхняюць лоеўскага творцу...

Тут, у невяліччай — цяпер гэта, бадай, ужо хутар — старадаўняй вёсцы Ваўкашанка на Брагінцы 69 гадоў таму ў сям’і Бабраўнічых нарадзіўся хлопчык... Тут пачаўся і ягоны жыццёвы шлях, а таксама шлях творчы, калі ва ўзросце 15 гадоў малады хлапчук з уборкаўскай школы стаў дыпламантам Рэспубліканскай выставы выяўленчага мастацтва “Беларусь, мая песня!” І гэта быў толькі пачатак творчай “кар’еры” — кар’еры доўгай, няпростай, месцамі складанай, але заўжды шчырай.

А ягоная кар’ера — гэта так і няскончаны Маскоўскі аблас-

ны педагагічны інстытут імя Надзеі Крупскай, дзе да арміі на завочным аддзяленні жывапісу навучаўся студэнт Уладзімір. І працяг навування — ужо ў паармейскім жыцці, — у веча-ровай школе жывапісу пры літоўскай Дзяржаўным мастацкім інстытуце ў Вільнюсе, куды лёс закінуў нашага героя ў маладыя гады.

Дарэчы, там жа, у Вільнюсе, у мурах мастацкай школы і мела-ся першая персанальная выстава маладога творцы. Цяпер гэтыя муры — Вільнюская акадэмія мастацтваў. Адна са старэйшых навучальных устаноў Сярэдняй Еўропы, яна бярэ пачатак ад заснаванай у 1793 годзе пры Галоўнай школе Вялікага Княства Літоўскага кафедры архітэктуры, а сама Галоўная школа — ад Віленскага ўніверсітэта, вядомага з 1579 года.

У другой палове 1970-х гадоў малады мастак вярнуўся на радзіму. Стаў працаваць ва Уборкаўскім сельскім клубе. Тут у 1978 годзе ён арганізаваў і ўзначаліў першы самадзейны гурт, у які прыйшлі ўборкаўскія пасяляне. З імі фальклорныя калектывы не проста выступалі на сценах роднага клуба, а з 1984 года — ужо новаадбудаванага Дома культуры, і клубных сценах раёна ды вобласці. Яны збіралі самабытныя скарбы народнай традыцыі Лоеўшчыны ды паказвалі яе ўсяму свету.

Тады ж, у 1980 годзе, была праведзеная і першая персанальная выстава Уладзіміра Бабраўнічага на роднай Лоеўшчыне...

Таму і не дзіва, што ў 1988 годзе ўборкаўскі Дом культуры пад кіраўніцтвам нашага героя перамог ва ўсесаюзным конкурсе — звычайны ДК, яшчэ не так даўно вясковы клуб у цеснай хаціне, — заняў першае месца.

“Новы будынак — новыя перспектывы і новыя магчымасці!” — напэўна, так меркаваў тады яшчэ малады кіраўнік мясцовай культуры, калі ствараў пры сваім ДК і першы на Лоеўшчыне Цэнтр народных рамястваў. Утвараліся і новыя гурткі, студыі... Шмат чаго паспеў стварыць Уладзімір Бабраўнічы і на пасазе кіраўніка Дома культуры за 38 гадоў.

Але за “адміністрацыйнымі” клопатамі ды турботамі не забываўся ён і на ўласную творчасць, якая не абмяжоўвалася мастацкай самадзейнасцю “клубніка”. Хаця ён ужо і даўно на пенсіі — з 2006 года, — але як ніколі не адпачываў, так і цяпер працягвае плённа тварыць і творча працаваць. Дагэтуль спадар Уладзімір піша карці-

ны — самадзейна і захапляльна, шчыра аддаючыся творчасці ўсёй душой і думкамі.

Піша ён і вершы, паэмы, часта выступае на творчых сустрэчах, паэтычных вечарынах, сходах аматарскіх аб’яднанняў. Шматзначна выходзіць, калі свае вершы чытае на фоне жывапісных выстаў, аўтарам якіх ён сам і з’яўляецца.

Дый нашая сённяшняя мастацкая выстава “Па наказе сэрца” шмат у чым творчасна натхнёная вершамі Уладзіміра Бабраўнічага — рыфмы любові да Лоеўшчыны, гісторыі роднага краю дый гісторыі Беларусі тонка пераплеценныя з сюжэтамі на палотнах майстра. Кожны сам можа гэта лабачыць, калі завітае ў любую з трох “секцый” выставы-трылогіі.

Ксенія СЯМАШКА,
дырэктар Музея бітвы за Днепр у Лоеве

30 чэрвеня 1974 года, напярэдадні трыццатай гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, на Віцебшчыне быў адкрыты мемарыял бессмяротнаму падзвігу партызан і партызанак Ушаччыны.

**РАСТРЫВОЖАНЫЯ
РАНЫ ЛЮДСКІЯ**

У той дзень сюды, у раён вёсак Пліна і Паперына, прыкладна за 7 кіламетраў ад гарадскога пасёлка Ушачы, на ўрачыстасці прыбывалі тысячы людзей: сівыя ветэраны, удзельнікі зімова-вясновых баёў і славутага прарыва 44-га года, салдаты і афіцэры Савецкай Арміі, савецкія і партыйныя работнікі, піянеры і школьнікі, жыхары Віцебшчыны, шмат дзеячаў культуры, мастацтва і навукі. Прыехалі і аўтары помніка — народны мастак Беларусі, скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Анатоль Анікейчык, архітэктары, лаўрэаты Ленінскай прэміі Юрый Градаў і Леанід Левін.

Я таксама далучыўся да гэтай знакамітай тройкі: па-першае, пачынаў пісаць манаграфію пра жыццё і творчасць Анікейчыка; па-другое, мне трэба было падрыхтаваць артыкул пра “вернісаж” мемарыяла для газеты “Літаратура і мастацтва”. Але галоўнае: мне самому было вельмі цікава паглядзець, што ж у выніку атрымалася ў маіх сяброў, аўтараў памятнага комплексу, эскізыныя варыянты якога я раней шмат разоў бачыў у майстэрні Анатоля Аляксандравіча, якая тады размяшчалася на вуліцы Гая.

Для памяці сэрца час не існуе. Я бачыў, як бедвалі маці, успамінаючы сыноў і братоў. Пажылых жанчын там было вельмі шмат. А тыя, хто наразіліся пасля вайны, прагна ўзіраліся ў твары былых салдат, на чыю долю выпалі нялёгка ратныя справы і высокі падзвіг. Маўкліва застылі ля мемарыяла журботныя ветэраны, вяртаючыся думкай да загінуўшых за свабоду Радзімы. За гэтым велічым помніком, што быццам сатканы з памяці нашчадкаў, паўставала перад імі іх маладоць: партызанскія бары Полаччыны, Аршаншчыны і Лепельшчыны, засады пад Пышна, Круляцішчынай, Шаркаўцішчынай і шаўлены прарыву праз варажэе калыца блакады ў ноч з 4 на 5 мая 1944-га...

Так, я быў сведкам таму, як сустракаліся аднапалчане. Многія ўбачылі адзін аднаго толькі праз 30 гадоў. Абдымкі, слёзы, усмешкі. І успаміны, бюксонныя успаміны. Абрывістыя, хвалоючыя. Журбота па тых, хто не дажыў да гэтага дня, шкадаванне — што з-за хваробы хтосьці не змог прыехаць... У ветэранаў праз плячо — кумачовая стужка, на галаве — пілотка, на грудзі — ордэны і медалі. Убачыў я тады знакамітага госьця з Масквы — легендарнага лётчыка, Героя Савецкага Саюза Аляксея Марсэева. Даведаўся, што ён — алкажы сакратар Савецкага камітэта ветэранаў. Пасля мітыngu меў намер узняць у яго інтэрв’ю, але не атрымалася. Ён пастаняйна быў цесна абкружаны высокімі партыйнымі боназмамі — і падступіцца да яго было немагчыма.

Мітынг пачаўся з выступлення першага сакратара Віцебскага абкама КПБ Сяргея Шабашова, былога партызана брыгады Аляксея Данукавала (партызанскі псеўданім — Аляксей). У прыватнасці, ён сказаў, што толькі адна Віцебшчына дала Радзіме 128 Героёў Савецкага Са-

Адкрыццё мемарыяла “Прарыву”. 1974 год.

юза і 13 тысяч ардэнаў ордэнаў! Потым словы ўзялі праслаўлены былы камандуючы Полацка-Лепельскай партызанскай зонай, Герой Савецкага Саюза Уладзімір Лабанок, першы сакратар Ушачкага райкама партыі Васіль Посах, сакратар ЦК КПБ Аляксандр Кузьмін і хтосьці яшчэ — яго і не помню. Выступіў і Аляксей Марсэеў, які выказаў удзячнасць беларускаму народу за яго бессмяротны падзвіг у часы Вялікай Айчыннай.

...“Поле. Усяго некалькі соцень метраў паміж лесам і вёскамі. Позна ўвечары, калі сціямее, мы пойдзем па гэтым нагрэтым майскім сонцам кавалку зямлі. Яго трэба перадолець менавіта сёння, у ноч на 5 мая. Заўтра будзе позна, па дарозе прыйдзецца штурмаваць вёскі Новае Сяло, Паперына і шлях. Карнікі трывала замацаваліся там. Наперадзе цяжкі бой. Пасля агляду мясцовасці перадаю праз сувязныя загад камбрыгам: штурм пачынаем па майму сігналу — дзве чырвоныя ракеткі... Роўна ў 23.30 загадваю падаць сігнал да пачатку атакі. У неба адна за адной узлятаюць ракеткі. Па полі перакочваецца баявы заклік: Ура-а-а-а!.. Ён расце, узнімаецца над зямлёй, запаўняючы ўсю прастору паміж лесам і вёскамі. Доўгія вогненныя струмені прашываюць наогул цемру... Ворат люта адбіваецца. Наш агнявы вал натыкаецца на машэйшы агонь. Грымяць выбухі гранат, з-за ўмацаванняў гітлераўцаў пачынаюць біць мінамёты, потым — гарматы. Усё зліваецца ў несупыльны грукат і шум. Але ж партызаны працягваюць наступ. Ніхто не кладзецца на зямлю, на яе падаюць толькі забітыя кулямі і асколкамі. Ворат не вытрымлівае нашага націску...”

Так у сваіх мемуарах “Партызаны прымаюць бой” успамінае Уладзімір Лабанок аб гэтым беспрыкладным у гісторыі Другой сусветнай вайны паядынку партызан з фашыстамі, сілы якіх у чатыры разы пераважалі сілы народных месціўцаў.

**ПРАЗ ПРАЛОМ —
ДА ЖЫЦЦЯ...**

Мы павольна крочам па бетоннай дарозе, што нагадвае страву, якой часта ўваенныя картах пазначаліся кірункі галоўных удараў. Дарога, шырокая ў пачатку і вузкая

ў канцы, агінае невялікае балотца, уздоўж якога ішлі ў атакі партызаны. Падыходзім да бронзавай рэльефнай карты з надпісам: “Схема абароны на 11 красавіка 1944 года” і чытаем: “Партызанскія злучэнні Полацка-Лепельскай зоны пасля працяглых баёў з фашысцкімі карнікамі ў маі 1944 года ля вёсак Пліна і Паперына ажыццявілі легендарны прарыв варажэй блакады. Іх было 17 185 супраць 60 000. Мужнасць народа перамагла і стала бессмяротнай”.

Дарога, абапал якой размешчаны вертыкальныя бетонныя алкосы, вядзе да ўзгорка. Па меры набліжэння да вяршыні алконы становяцца ўсё вышэй і вышэй. І нарэшце мы бачым дзве магутныя, нібыта разарваныя, адзінаццацімятровыя глыбы-пілоны — два кавалкі, здавалася, непачынаючы са сколамі, якія падобныя да слядоў ад снарадаў і авіябомб. З вялікай плячоўкі адкрываецца лес, на ўскрайку якога збіраліся партызанскія сілы, і адкуль быў зроблены той самы рашучы марш-прарыву.

Паміж глыбамі мемарыяла — пераможна разгорнуты пралом, у якім у перспектыве працягваюцца сілуэт, як падаецца, невялікай скульптурнай фігуры. Набліжаемся да плошчы Памяці. Фігура становіцца буйнейшай, а контуры глыбаў паступова згасаюць. І вось на фоне васьліковага неба і лясной зеляніны паўстае ў поўны рост у імклівым кідку дзевяціметровы бронзавы партызан з аўтатаматам. Здаецца, вось толькі стрэлілі з ракетніцы, і ў страшным, настрываным парыве народны месціўца рынуўся ў апошнюю атакі на ворага, каб прарваць пекла блакаднага калыца. Гармонія і цэласнасць гэтага вобраза заснаваны на адзінстве праціборчых рысаў; акрыленасць, імклівасць, унутраны агонь і строгаць форм. Парыву, непачынаючы і нязломнасць. Маналіт! Фігура абуджае ўяўленне, воздук, думку. Падобна сімфоніі, якая не мае канца. Палобна пачатку чудаўнай паэмы, абарванай на паўслове. Але мы ўжо захоплены моцнай сілай паслы аўтара, мы ў палоне яго думак, на строю, хвалявання. І тут, перад скульптурнай фігурай, для нас відавочна — мастак ствараў яе ў стане душэўнага ўздыму, які і ёсць тое, што можна назваць прасвятленнем. І для тысяч людзей, і ўчора, і сёння, і заўтра, якія жадаюць прыбыць

Для памяці

Як партызаны у ноч з 4 на 5 мая 1944-га выходзілі з блакаднага пекла...

сюды, гэты вобраз, яго моц і полымя, — сімвал гонару і воінскага доўгу, які скульптар увасобіў ілюю герачнага выбару, адзінага выбару, годнага чалавека.

Націск пластыкі, падкрэслена дынаміка дакладна знойдзеных, добра прапрацаваных аб’ёмаў і мас, унутранай сканцэнтраванасці рухаў, выразнасць сілуэта — вось што характэрна для гэтага мемарыяла. Цалкам апраўдваецца ўсталяванне скульптуры на нізкім п’едэстале, што стварае ілюзію руху і набліжае манумент да гледача. Хаця і не ва ўсіх зрокавых аспектах скульптура аднолькава пераканаўчая, перава-

сткіх красавіцка-майскіх баях.

Аўтары мемарыяла разам злілі вобраз і ландшафт. Сама прырода — поле, лес, балотца, рэчка — абумовіла патрэбны маштабы і планіроўкі і рытм усёй кампазіцыі і стала арганічнай часткай ансамбля. Іншымі словамі, у мемарыяле сімвалічна зліліся нязвыклія мастацкія метафары: прарыва — страла, блакады — пралом, чалавека — абаронцы жыцця. Архітэктурна-скульптурны комплекс вялізны — яго акружасць амаль чатыры кіламетры. Таму і навакольная мясцовасць да самага гарызонта, і высокае неба — таксама частка мемарыяла.

Анатоль Анікейчык падчас мантажу мемарыяла. 1974 год.

Аператыўная група ЦК КП(б)Б і БШПР Полацка-Лепельскай партызанскай зоны. 1944 год.

жаюць удаля ракурсы. Больш за ўсё мяне ўразіла яе фронтальнае размяшчэнне. Выразны і поўны экспрэсіўны профіль. Эмацыйна-пераканаўча ўспрымаецца помнік і з боку падыходу да яго.

“Працуючы над скульптурнай фігурай, — расказаў Анатоль Анікейчык, — я імкнуўся зрабіць яе сімвалам жыццясцвярдзення, таму што ў самім прарыве, у тых пачуццях, якія вялі партызан на падзвіг, у бюксмаршце, не было адчаю, безвыходнасці. Яны ішлі на смерць дзеля жыцця, дзеля таго, каб вырвацца з вогненнага калыца і зноў біць ворага...”

На доўгім і невысокім насыпу — абкладзеная дэярнам Брацкая магіла герояў-партызан, якія загінулі ў час прарыву блакады. На ёй — 33 пліты з імёнамі народных месціўцаў і мірных жыхароў. У далёмым баку магілы пад маладой бярозай — кампазіцыя “Апошні прывал” — тры бронзавыя карабіны ў пірамідзе і надпіс: “Яны загінулі ў барацьбе з ворагам, выканаўшы свой свяшчэнны абавязак перад Савецкай Радзімай і гісторыяй”. Побач, на пагорку — дубовы гай: 16 дрэў сімвалізуюць 16 партызанскіх брыгад Лабанка, якія праславілі сябе ў жор-

**“...РЭЖЦЕ ГІТЛЕРАЦАЎ
ПАГАННЫХ”**

Радкі Янкі Купалы “Партызаны, партызаны, беларускія сыны...” імгненна разыйшліся па ўсіх партызанскіх зямлянках беларускай зямлі. Веру ў высокую мужнасць народных месціўцаў сцвярджалі тыя страшныя ралкі: якім бы ні быў цяжкі, небяспечны і неспазнаны шлях наперад, людзі прайдуць праз яго. І Ушачкі мемарыял нясе тую ж думку.

Аднак, трэба прызнаць, сёння не ўсе людзі, асабліва маладое пакаленне, ведаюць сапраўдную гісторыю пра тое, што ж талы, у першай палове 1944-га, на самой справе адбылося на Ушаччыне. А было вось што. Вясной, калі Чырвоная Армія рыхтавалася да грандыёзнай Беларускай аперацыі “Брацкіяці”, на тэрыторыі трохкутніка Віцебск — Полацк — Лепель сканцэнтраваліся галоўныя партызанскія сілы Віцебшчыны. Толькі ў Полацка-Лепельскай партызанскай зоне ў студзені 1944-га дзельсцывалася 15 брыгад і адзін полк палкоўніка Салчывава агульнай колькасцю больш за 17 тысяч чалавек на чале

сэрца час не існуе

з Уладзімірам Лабанком. Гэта партызанская зона займала тэрыторыю больш за 3200 квадратных кіламетраў, на якой пражывала амаль 90 тысяч жыхароў гарадскіх пасёлкаў, вёсак і хутароў. А сама працяглая партызанскай абароны складала 2876 кіламетраў, уключаючы 25 — па беразе Заходняй Дзвіны.

І што вельмі адметна, на гэтай тэрыторыі, у шчыльным акружэнні ворага, з восені 1942 года існавала сапраўдная Савецкая ўлада! Па сутнасці, гэта была Партызанская рэспубліка, аналагаў якой я не ведаю нават у тых краінах, дзе антыфашысцкі рух быў вельмі значным, напрыклад, на Украіне ці ў Югаславіі.

У Полацка-Лепельскай зоне баразваліся раённыя падпольшныя

варожыя гарнізоны, хадзілі на вылазкі і падрывалі нямецкія эшалоны, устроілі засады, мініравалі дарогі, знішчалі паліцаў і іншую свалату. Немцы не раз рабілі напады на гэтую зону, але беспаспяхова. Не дасягнуўшы выніку да лютага 1944 года, захопнікі арганізавалі карныя аперацыі “Веснавое святая” і “Дождж, што імжыць”. Для іх правядзення былі сабраны вядзінныя сілы, уключаючы 17 палкоў СС, паліцыю і пяхоты, часткі ахоўнай, авіяпалявой і запасной дывізіі, шмат танкаў, самалётаў, гармат, броняпаязды, асобы карнай батальён оберфюрэра СС Аскара Пауля Дырлевангера, які раней прымаў актыўны ўдзел у зверскім спальванні беларускіх вёсак Боркі і Хатынь. Тут жа была і так званая

які было шмат старых, жанчын, дзяцей і параненых.

Такім чынам, за 25 сутак гераічнай абароны партызанскай брыгады здолелі супрацьстаяць маштабнай вайскавай аперацыі карнікаў, якія страцілі больш за 8 тысяч салдат і афіцэраў загінуўшымі і 13 тысяч — параненымі, таксама 59 танкаў, 123 аўта- і бронемашын, 22 гарматы, 2 самалёты. Аднак і нашы страты былі вялікія. Загінулі Герой Савецкага Саюза камбрыг Аляксей Данукалаў і Павел Раманаў і яшчэ некалькі камбрыгаў і камісараў брыгад, каля двух тысяч радавых байцоў. У ходзе і пасля аперацыі карнікі, мабыць, у ашытаў за няўдачу, расстралялі амаль 7 тысяч мірных жыхароў, сталілі дашчэнтну некалькі вёсак і захапілі для вывазу ў Германію 11 тысяч чалавек. Хіба гэта не генацыд?

З легендарным партызанскім прарывам у народнага артыста Беларусі, ушаччаніна Генадзя Гарбука былі свае стасункі. Пра гэта ён мне расказаў у час апошняга з ім інтэрв’ю ўвосень 2016 года. Дзесяцігадовым хлопчыкам ён разам з мамай, братам і татам — партызанам брыгады імя Чапаева — прайшоў праз вогненную заслану і цудам застаўся жывы. “Добра памятаю, як той ноччу сядзеў ў балоце, а на доўгіх кінуліся разам з усімі ў вогненнае пекла — той “салют” з трасіруючых куль застаўся ў вачах на ўсё жыццё. Як ніколі не сцерці іншыя ўспаміны тых дзён. Праз суткі пасля прарыву размясціліся на начле пад елкай, і я ўбачыў пад бліжэйшымі дрэвамі каля двух дзясяткаў мужчын: “Мама, партызаны

выйшлі з блокады, захаваў бяздоўнасьць, і ўжо праз месяц у ралдах Чырвонай Арміі гналі ворага з беларускай зямлі. Дайшоў да Берліна і ўзняў разам з малодшым сяржантам Мелітонам Кантарыям пераможны сцяг над Рэйхстагам будучы Герой Савецкага Саюза сяржант Міхаіл Ягораў — удзельнік ушачкага Прарыва, разведчык праслаўленага палка Івана Салчыкава.

БАЯВЫМ АЛОЎКАМ...

Хачу сказаць некалькі слоў пра лясную карцінную галерэю, якая існавала ў Полацка-Лепельскай партызанскай зоне — проста ўнікальны выпадак у гісторыі Другой сусветнай вайны. Яна ўзнікла ўвосень 1942 года пры штабе брыгады Фёдара Дуброўскага (партызанскі псеўданім “Дубаў”) і праіснавала амаль два гады. Яе арганізатары — мастакі: кулямётчык Мікалай Гусіеў, будучы заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, і разведчык Мікалай Абрыва, будучы заслужаны мастак РСФСР. У галерэі пастаняна экспанаваліся зменныя экспазіцыі невялічкіх карцін, натуральных партрэтаў партызан, малюнкаў і акварэляў пра баявое жыццё народных месціцаў, плакаты, антыфашысцкія сатырычныя шаржы і гэтак далей. Папулярнасць гэтай галерэі сярод партызан была неймавернай.

Амаль побач, у 4-м батальёне 16-га Смаленскага партызанскага палка асобага прызначэння Івана Салчыкава, таксама працаваў адказным сакратаром партызанскай газеты “Народны месціца” куля-

2 мая, за тры дні да поўнага прарыва фашыскай блокады, знішчыў тры нямецкія гарнізоны, якія размяшчаліся ў вёсках Маторына, Новае Сяло і Паперына. Пазней мне пра гэта і пра шмат іншае расказаў і сам Віктар Грамыка...

У саміх Ушачах вось ужо паўстагоддзя Музей народнай славы імя У.Е.Лабанка — таксама своеасаблівы помнік гераізму партызан Ушаччыны і слаўнай бягравы флі гэтага краю. Мемарыял “Прарыву” з’яўляецца яго філіялам. Для наведвальнікаў ён быў адкрыты 7 лістапада 1970 года. Я туды тройчы прыежджаў, шмат меў зносінаў з першым яго дырэктарам, вельмі цікавым краязнаўцам Кірыціч. Трошкі пазней на галюўным фасадзе музея размясцілі манументальную кампазіцыю “Прарыву” Юрыя Любімова. А Уладзімір Крываболюк зрабіў у вестыбілі роспісы, прысвечаныя гераічнай Ушаччыне: “Хлеб партызанскі”, “Вызваленне”, “У імя жыцця на зямлі”, “Фашызму не прайсці” і “Крах фашызму”, за якія аўтар атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі.

ЛЯ ВЕЧНАГА АГНЮ

Прайшлі гады. Але вобраз “Прарыва” зусім не састарэў, не страціў сваёй гістарычнай і мастацка-эстэтычнай значнасці. І, па-ранейшама, стаіць у ліку такіх выдатных нацыянальных помнікаў, які Хатынь, Брэсцкая крэпасць-герой і Курган Славы.

Увосень 2014 года на мемарыяле з’явіліся першыя адзнакі разбурэння. І дзяржаўныя ўлады ў адзін момант узяліся за справу. Навуковым кіраўніком праекта рэстаўрацыі і рэканструкцыі быў зацверджаны заслужаны архітэктар Беларусі Юрый Градаў, адзін з аўтараў мемарыяла. На жаль, яго творчы сабратор ужо не было ў жывых: Анатоль Анкейчык памёр 3 лютага 1989 года, Леанід Левін — 1 сакавіка 2014 года.

І вось прыйшоў час, калі не страцішы першапачатковай канцэпцыі, помнік набыў новы твар. З’явіўся невялічкі вадаём-азярцо, у якім вельмі прыгожа ў любое надвор’е аллюстравалася роднае беларускае неба над Ушачамі; удала ўпісаліся ў мемарыял Вечны Агонь у цэнтры верхняй плацоўкі, складаныя сістэмы дэкаратыўнага падсвечвання, імправізацыйныя партызанскія зямлянікі, друкарня, лясная школа. Была беражлівая рэстаўравана і сама дынамічная фігура Партызана. Акрамя таго, з’явілася сташынарная выстаўка ваеннай тэхнікі — танкі, зеніткі і БТРы, у тым ліку “саракапятка” — была падобная супрацьтанкавая гармата каля штаба Лабанка. Больш манументальнымі сталі пліты з імёнамі загінуўшых, праміж імі з’явіліся зоркі — месцы для ўскладання вінкоў.

Словам, пасля рэканструкцыі паўстаў у мініяшоры рэальны адбітак партызанскага быту, адноўлены па дакументах, фотаграфіях, малюнках тых гадоў. Велічны мемарыял быў урачыста прадстаўлены васьмі тысячам наведвальнікаў 9 мая 2016 года, якія ў Дзень Перамогі прыбылі на Ушаччыну з усіх куткоў Беларусі і замежных краін. І ён па-праву ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь.

Барыс КРЭПАК

Струэра былых партызан у гонар 40-годдзя партызанскага руху на Ушаччыне. 1982 год.

Фрагмент мемарыяла.

райкамы партыі і камсамола, працавалі невялічкія заводы і прамысловыя падпрыемствы, школы, бальніцы, млыны, тры электрастанцыі і два партызанскія аэрадромы для прыёму самалётаў з Вялікай Зямлі з грузамі харчавання, зброі, боепрыпасаў, медыкаментаў. Назад, у далёкія тылавыя шпіталі, вывозілі дзяцей, параненых і хворых. У баявых умовах працавалі кінааператары Маша Сухава (геройскі загінула ў баі), Іосіф Вейняровіч, Сямён Школьнікаў, Мікалай Пісарав, Аціля Рэйзман.

Магутную ролю адыгрывала і журналістыка. З партызанскай друкарні выходзіла ў свет шэсць раённых і дзве шматтыражныя газеты. Рэгулярна друкавалася абласная газета “Віцебскі рабочы” (з 1943 г. — галоўны рэдактар Аляксей Крушынскі) — орган Віцебскага падпольшнага абкама партыі. А колькі мільяў экзэмпляраў партызанскіх плакатаў і агітацыйных лістовак было выпушчана — ужо і не падлічыць.

Так атрымалася, што партызанская зона з’яўлялася бліжэйшым тылам буйной 3-й танкавай арміі вермахта пад камандаваннем генерал-аберста (генерал-палкоўніка) Георга Ганса Райнхарда, але партызаны не давалі немцам жыцця ні днём, ні ноччу: трамлі

Народная брыгада брыгадэнфюрэра (генерал-мабра войск СС), здрадніка Браніслава Камінскага.

НА ПРАРЫЎ!

Апошняя, пятая карная аперацыя пачыналася для фашыстаў удала. 27 красавіка калёца акружэння наўкол партызанскай сталіцы Ушачы сціснулася да 20 кіламетраў. Гарадскі пасёлак даваўся пакінуць. Да пачатку мейска карнікам удалося ў заходнім кірунку выціснуць партызанскай брыгады за раку Ушача і цалкам блакаваць іх у раёне Маторынскага лесу. Рубеж абароны партызан скараціўся да васьмі кіламетраў. У цесна заціснутай зоне ўзнікла крытычная сітуацыя. І талы камандаванне Полацка-Лепельскага злучэння вырашыла пачаць прарыву ў заходнім накірунку з выхадом з акружэння ў раёне Шаркаўшчыны. Але такая спроба таксама не удалася — прыйшлося адыйсці з вялікімі стратамі.

І партызанам нічога не заставаўся, як ісці на новы прарыв. І ўноч з 4 на 5 мая агнявая пастка была праварана. Партызаны нанеслі моцны ўдар на поўдзень ад вёсак Паперына — Пліна — Новае Сяло, выйшлі з акружэння і ўдала вывелі за сабой каля 15 тысяч жыхароў, сярод

Пасля рэканструкцыі. 2016 год.

спяць! Гэта ж небяспечна, трэба іх разбудзіць!” — крыкнуў я і пабег у той бок, не звачаючы на матуліна “Генка, стой!” А разгледзеўшы “спячых”, закрываў ад жаху — ва ўсіх былі крывававыя палосы на горле: так немцы дабівалі параненых...

А самы шчаслівы мой ўспамін — момант вызвалення вёскі. Пачуў, што ў бок поля бягуць людзі. Ведаў, што гэта немцы — па характэрным гуку: “ляпанні” касак і скрыняў з процывагазамі, якія звычайна віселі ў іх побач на поясе. А хутка да поля падшлі двое ў форме, і ў мяне сэрца ёкнула — нязжо нашы? Падмацаваў злігадку рокат з боку высокавай дарогі, дзе ўжо паказаліся танкі Т-34. Колькі ж радасці было ва ўсіх! З нашай вёскі на фронт чалавек 40 пайшло, а вырнулася, можа, пяцёра... А таму Дзень Перамогі для мяне самае галоўнае свята...”

Так ці інакш, прыкметна парадэльня партызанскай брыгады, якія

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурытнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ "Май Данцыг. Да 90-годдзя майстра" — да 11 мая.

■ Выстава "Парцалінавае натхненне" (прывячана творчасці мастака Леаніда Багданава (1937 — 2018), які ў другой палове XX стагоддзя ствараў новы від беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — мастацкі фарфор) — да 26 красавіка.
■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава твораў Вітала Чарнабрысава "Вангогісты Гаген".

Філіялы музеяў

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА". КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78
Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальныя майстар-класы** па саломяляцтву, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запис абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Някрасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародны мастацкі праект "Чарнобыль. Эфект слячага" — да 2 мая.
■ Выстава твораў Аляксандра Маляя "Адваротны інфармацыя. Форма. Аб'ект. Прастора" — да 2 мая.
■ Выстава твораў мастака Антона Кетава "Лініі і куты" — да 2 мая.
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12:00-20:00
■ Выстава "Японская эратычная гравюра. Сюнга" — да 16 мая.

БЕЛАРУСЬКІ ДЗЯРЖАўНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Подых часу на кінаэкране" — да 18 красавіка.

■ Межмузейны праект "Музейныя лабірынты. Час сямейных адкрыццяў" — да 23 мая.
■ Часовая экспазіцыя "Чырвонка" ў тыле ворага" да 100-годдзя газеты "Чырвоная змена" — з 21 красавіка да 21 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) — да 20 верасня.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ Генадзья Чыстага "Жаночы погляд як душы адлюстраванне" — да 2 мая.
Ратуша
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для двух "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракаю".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны ясельля.
■ Музейная фоталяпцоўка.
■ Квэст "Таямніца двух куфрў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Цэнтральныя групавыя праект Фестывалю скульптуры SculptFest Беларускага саюза мастакоў — да 30 красавіка.

Духоўнасць супраць гравітацыі

У сталіцы адкрыўся XXVI фестываль духоўнай музыкі "Залатагорская ліра". Ён складаецца з шасці канцэртаў і завершыцца 26 красавіка.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Касцёл Найсвяцейшай Тройцы (святога Роха) на Залатоў Горцы ў Мінску зноў гасцінна расчыніў дзверы для ўсіх прыхільнікаў добрай музыкі незалежна ад іх веравызнання. Тут гучаць разнастайныя харавыя калектывы, арган, цымбалы і дудук. Уваход на ўсе канцэрты вольны, а праграма складзе-на — на ўсе густы, акрамя дрэннага.

Сярод удзельнікаў фестывалю — Дзяржаўны камерны хор Беларусі пад кіраўніцтвам заслужанай артысткі краіны Наталлі Міхайлавай, які дасць сольны канцэрт "Гравітацыя насуперак", Музычная капэла "Санорус", нядаўна створаны Харавы ансамбль сучаснай музыкі Concertino Беларускага саюза кампазітараў на чале з мастацкім кіраўніком і дырыжорам Аляксеем Снітко. Чацвёрта арганістаў: Кацярына Іванова, Лізавета Марозава, Віктар Кісцені і заслужаная артыстка Беларусі Ксенія Пагарола, што прывяць "музычныя прывітанні" ад аргана Полацкага Сафійскага сабора. Дарчы, арган будзе гучаць не толькі сольна ці з хорам, але і ў нечаканых спалучэннях з іншымі музычнымі інструментамі. Так, у адзін з вечароў да яго даласца дудук, ігра на якім засвоў прафесійны флейтыст Глеб Якушаў. На заключным канцэрце арган "заспявае" разам з беларускімі цымбаламі. Калі такое было?

Праграмы складзены з вялікай любоўю і адказнасцю. У іх уключана папраўдзе лепшая духоўная музыка, раскіданая па часе і прасторы. Тут і заход-нееўрапейская класіка (К.Мантэвердзі, Д. Палестрына, К. Джэзуальда, А.Вівальды, І.С.Бах, Ф.Шуберт, Ф.Мендэльсон, К.Сен-Санс, А.Брукнер), і рознастайлывыя сучасныя творы. Шмат беларускай музыкі, прычым пераважна найноўшай — канца XX і XXI стагоддзяў: творы Алега Халоскі, Волгі Падгайскай, Віктара Кісценя, Ганны Кароткінай, іншых аўтараў.

Раней "Залатагорская ліра" ладзілася на Каляды. Цяперашні фестываль змяшчаецца акурат між каталіцкім і праваслаўным Вялікднем — атрымліваецца штоscopy нахшталь гэткага фестывалю духоўнага адзінства, скіраванага супраць залішняй прыземленасці і побытавай мітусні. Паводле даўняй традыцыі, усе канцэрты пачынаюцца а 20-й гадзіне, бшчам робячы крок да музыкі ночы, азоранай няясным святлом зорак.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 17 — "Турандот" (опера ў 3-х дзях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.
■ 18 — "Жар-птушка" (балет у адной дзеі) І.Стравінскага. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак аб 11-й.
■ 18 — "Жар-птушка", дырыжор — Алег Лясун;
■ "Шэхерзада", дырыжор — Уладзімір Авадок (балеты ў адной дзеі). Пачатак а 18-й.
■ 20 — Канцэрт Анастасіі Масквіной і Аксаны Якушэвіч. Камерная зала імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.
■ 21 — "Спартак" (балет у 3-х дзях) А.Хачатурана. Дырыжор — Уладзімір Авадок.
■ 22 — "Травіята" (опера ў 4-х дзях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Дзмітрый Мацвёнка.
■ 23 — "Рамза і Джульета" (балет у 3-х дзях)

С.Пракоф'ева. Дырыжор — Уладзімір Авадок.
■ 23 — Канцэрт "Сяргей Пракоф'еў. Сонечны геній" Камерная зала імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.
■ 24 — "Багема" (опера ў 4-х дзях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "БЕЛАРУСЬКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 17 — "Ямелева шчасце" (па матывах рускіх народных казак).
■ 18 — "Папялушка, або Крышталевыя чаравічкі" (чароўная казка ў 2-х дзях) Ш.Пяро. Пачатак спектакляў аб 11-й.
■ 22 — "Свята Лялькі". "Мастак. Вяртанне ў Віцебск" (прывячаецца Марку Шагалаў).
■ 23 — "Свята Лялькі". "Калядныя ігрышчы" (аўтарскі монаспектакль Івана Кірчука). Пачатак спектакляў а 18-й.
■ 24 — "Свята Лялькі". "Ох і залатая табакерка" (спектакль-імправізацыя) Л.Сіманянак. Пачатак аб 11-й.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнет-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").